

Janko Mlakar:

Spomini in opomini

X.

V odbor sem prišel kot namestnik, pa s pravicami in dolžnostmi odbornika. Tekom let sem si pri tovariših pridobil toliko zaupanja, da so mi že takrat, ko je novi načelnik prevzel posle, poverili službo knjižničarja, ki je bila seveda jako »težka in odgovorna« ...

Biblioteka SPD tedaj ni imela kartografije, pač pa nekaj čez sto knjig in brošur, ki so ležale v primerno veliki omari. Omaro, kakor tudi ves inventar, je hranil na svojem stanovanju tajnik Josip Hauptmann, ki je bil dolgo časa zvest pipar. Ko pa se je odpovedal samskemu stanu in s tem tudi pipi, je rabil več prostora. Zato je Osrednji odbor svoj inventar in »biblioteko« preselil v majhen, tesen prostor v Narodnem Domu. Tam sem gospodaril ter izposojeval knjige. Hodil je pa v knjižnico brat in si izposojevat knjige en sam planinec, ki sem mu bil seveda ob vsakem času na razpolago. To sem bil namreč jaz v lastni osebi.

Leta 1911 so knjižničarjevo službo ukinili, meni pa poverili prav tako »odgovorno« mesto gospodarjevega namestnika. Ne vem, ali so se tovariši hoteli z menoj pošaliti, ali pa so mislili, da bom kot gospodarjev namestnik naredil še najmanj škode.

Tekom svojega »delovanja« v odboru sem si večkrat očitil, da sem le za »statista«. Vsi drugi gospodje so imeli eno ali drugo odgovorno delo, jaz pa nisem imel drugega opraviti, kakor da sem hodil k sejami in tam katero zinil, ki sem jo pa včasih potem obžaloval. Tudi jaz bi bil rad prevzel kot gospodar oskrbo kake koče, pa se nisem čutil za to zadosti sposobnega.

Svojo nesposobnost v tem oziru sem pokazal zlasti začetkom svetovne vojske, ko mi je odbor naročil (bil sem v Bohinju na počitnicah), naj zatvorim Zlatorog, prevzamem inventar in sploh uredim vse potrebno z oskrbnikom.

Pokoren povelju, grem v Ukanec se pogajat z oskrbnikom; pa jima nisem bil kos, namreč ne njemu ne njegovi ženi. Pisal sem hitro v Ljubljano po pomoč in poslali so mi Macherja. Ta je hitro napravil red. Zameril sem se seveda jaz, to pa tako temeljito, da si nisem potem več upal s čolnom pristati v Ukancu, ker nisem hotel priti v dotiko z oskrbnikovimi.

Leta 1919 sem se pa tako opogumil, da sem tudi jaz prevzel gospodarstvo, in to prav v hotelu Zlatorogu. Pregovoril me je tovariš Ogorelec.

»Vi ste itak o počitnicah v Bohinju, tako boste lahko hôtel igraje oskrbovali.«

In res je šlo »igraje«.

Ker so v Zlatorogu med vojsko gospodarili vojaki, je bil jako pomanjkljivo opremljen. Zato je bilo treba veliko novega nabaviti, zlasti za kuhinjo. In tako sem že v maju letal po trgovinah ter izbiral piskre, krožnike in drugo tako ropotijo, jaz, ki do takrat niti najmanjšega kozarca nisem znal kupiti. Ševeda sem vodil o vsem natančno korespondenco. Mislim, da bi ne bilo odveč za boljše spoznavanje mojega delovanja v SPD, če citiram vsaj eno pismo, izmed mnogih, ki sem jih pisal novi oskrbnici:

»Ljubljana, 29. V. 19. Velecenjena gospa! Podpisano pogodbo sem prejel in ravno tako tudi Vaše pismo z dne 24. V. — Vzemite v Bistrici pivo. Za enkrat bodo morda zadostovali 3—4 zaboji. Ako bo zahteval takojšnje plačilo, mu plačajte in mi sporočite znesek, da ga Vam vpišem v dobro. — Vina za sedaj ne morem dobiti; mislim, da boste še nekaj časa z zalogo izhajali. — Deske naj se spravijo v ledenico, baraka pa ostani tam, kjer je. — Nekaj živil še imate, ki ste jih v jeseni drago kupili. Držite se kar cenika, ki je bil sestavljen še leta 18., potem ne bo izgube. — Zaradi lesa, ki bi ga radi kupili, sem pisal g. Zorkotu.

Včeraj sem odposlal v Zlatorog 4 zaboje. V enem je poleg drugih stvari 12 skodelic za črno kavo, 12 za čaj, 6 ročk¹ za čaj za 5 oseb, 6 za dve osebi, 12 posod za jajca s podstavkom, 6 steklenic za kompot, 12 skodelic za sladkor in dvanajst kozarcev za vodo. V drugih zabojih so steklenice z žganjem in desertnim vinom. Po kakšni ceni ga prodajajte, Vam še sporočim. Za sedaj se držite starih cen, ki so v ceniku za liker in žganje. Pivo prodajajte po 1.70 K steklenico, oziroma dvignite ceno za toliko, za kolikor se je v Bistrici podražilo od takrat, ko je bila cena nastavljena na 1.5 K.

V zaboju boste še našli: v eni ročki za čaj kroglico za vodovod, razglednice, 6 metlic za stranišče, pol kg čaja, 10 krtač za ribanje, pisalniško garnituro, kladivo za tolčenje mesa in 6 umivalnikov. Malinovec se dobi, toda po 20 kron kg. Ako morete počakati, pride čez nekaj dni s Češkega, ki bo cenejši. Planinski pozdrav! J. Mlakar.«

Gospodarstva v Zlatorogu pa nisem dolgo imel. Prepričan sem bil namreč in sem še danes, da za tako oskrbovanje, ko se mora človek za vsako malenkost, celo za »metlice« brigati, jaz nisem posebno pripravna oseba.

V predvojnem času smo oktobra zaklenili koče in domove. Ostali so zaprti večinoma do julija. Odbor je bil namreč mnenja, naj hodijo planinci pozimi na Šmarno goro. Jaz ga nisem ubogal. Leta 1901 so imeli otroci po novem letu ošpice, jaz pa počitnice. Porabil sem jih za to, da sem šel na Stol² in Begunjščico. Po Kugyjevem zgledu sem hotel tudi priti na Triglav.³ Pa je vtaknil prijatelj Jaka z Dovja svoj

¹ Kaj so »ročke«, ne vem več.

² Stol v zimski obleki. Pl. V. 1901.

³ Hribolazec pozimi. Pl. V. 1903.

nos vmes. Naročil je, kakor se je sam pohvalil, vodniku Šmercu, naj me nekoliko po snegu goni, potem pa v Mojstrano nazaj prižene. In tako se je tudi zgodilo. Prišla sva do pastirske koč v Gornji Krmi; tam mi je skuhal čaj, potem pa s slovesno izjavo, da se morava vrniti, če nočeva kje v snegu ostati.

Tekom let pa se je število tistih, ki se niso zadovoljevali v izvensezonskem času s Šmarno goro, vedno bolj množilo. Tako se je tudi v naših gorah pojavljalo vedno več planincev iz plemena homo alpinus hiemalis. Ker pa se je z njimi začelo razvijati tudi pleme homo alpinus rapax, jim odbor ni bil posebno naklonjen. Sicer so zimski planinci lahko dobili ključe od koč pri odboru ali pri zaupniku na izhodišču, pa so nekateri rajši posnemali planinske grabeže, ki smatrajo dobro zaprta in celo zamrežena okna za najpriljavnejši vhod.

Jaz sem hodil rad o binkoštih na Triglav. Ko sem prišel leta 1914 na Kredarico, so se tam po snegu prekucevali štirje fantje. Bili so celovški dijaki. Takoj sem jih osumil, da so vdrli v Triglavski Dom, ker sem našel vrata odprta. Pa so bili nedolžni. Na pragu se je namreč nabralo kar na debelo ledu, da se vrata niti zapreti niso dala. Ker je bila ključavnica nepoškodovana, sem sklepal pravilno, da so bili v Domu zimski planinci, ki so imeli ključ in so torej popolnoma legalnim potom prišli vanjo, pa so pri odhodu pustili — vrata odprta.

In čemu tudi ne? Vrata se pač odpro, ko pride človek noter. Ko gre ven, jih seveda zopet odpre. Zapre naj jih pa tisti, ki pride — za njim. To je vendar logično.

Dijaki so imeli ključ od Dežmanke, pa se jim je zalomil, preden so mogli vrata odkleniti. In tako so iskali zavetja v Triglavskem Domu. Ker se mi je zdelo pravično, da morajo prenočišče zaslužiti, sem jih takoj nagnal na delo. Najprej so s cepini očistili prag, da smo mogli vrata zapreti. Nato smo pospravili obednico, ki so jo naši predniki pustili malce v neredu. Videl sem, da so kuhali na debelo, ker so skoraj vso posodo umazali. Pomivanje in sploh čiščenje so pa (kar se za nje samo ob sebi razume) prepustili svojim naslednikom, ki smo bili v »danem slučaju« pač mi. Ko smo pometli, pospravili in zakurili, je bilo v obednici prav idilično.

Fantje so imeli s seboj 60 metrov dolgo vrv ter so mi v zahvalo, da sem jih vzel pod streho, obljubili, da me bodo tudi navezali. Jaz sem jim pa svetoval, da je pametneje, če vrv nosi en sam na hrbtu, nego pet krog pasu. Ker so bili kot dijaki — vajeni discipline, so me ubogali.

Naslednje jutro je bilo jako mrzlo, pa popolnoma brez oblakov. Lepšega vremena si nismo mogli želeli. Ker so bile pa tisto leto binkošti zgodaj (16. maja) in je padlo po gorah izvenredno veliko snega, je bila vsa varnostna naprava na Triglavu pod globoko sneženo odejo. Zato je šlo jako počasi in smo do vrha porabili tri debele ure. Ko sem potem gledal tisto ozko gaz, ki se je vila po grebenu kakor kača, sem sklenil, da v takem snegu nikdar več ne pojdem na Triglav s Kredarice.

Fantje bi bili radi videli, kakšen je Aljažev stolp, pa nismo prišli do njega. Niti zastavice na strelovodu nismo mogli odkopati.

Sestopili smo k Aleksandrovem Domu, ki je nosil takrat ime cesarice Marije Terezije. Navzdol je šlo še težje kakor navzgor, zlasti zato, ker so se stopinje v žgočem solncu mehčale in rušile.

Trije dijaki so jako dobro hodili, četrti je bil pa slabič. Večkrat sem ga moral pod pazduho prijeti in počasi spuščati navzdol, medtem ko mu je eden njegovih tovarišev noge postavljaj v stopinje. To nas je seveda veliko zamudilo.

Vrv nam je pa slednjič le dobro prišla. V zadnjem žlebu, ki so ga svoje dni imenovali »kamin«, sem namreč izkopal izpod snega kljuko, na katero je bila pritrjena žica; krog nje sem ovil vrv in smo tako bili kar hitro skozi.

Sedaj nas je še čakala vesela vožnja. Največji med dijaki, pisal se je Hunold, je kar sedel v sneg ter se odpeljal. Malo se je pokadilo, pa je bil v dnu. Ostali smo ga pa posnemali.

Ko spodaj vstanem, me je zadaj nekaj zazeblo. Pogledam nazaj in zapazim, da so hlače tam, kjer so prišle s snegom v bližnjo dotiko, kar izginile. Ostale so same še bele pižame; seveda, takrat smo rekli takemu oblačilu, ki je imelo na hlačnicah trakove, nekoliko drugače, bolj po domače. Hlače sicer niso bile najboljše. Toda, da ima sneg tako ostre zobe in hlače kar gladko posname, le nisem pričakoval.

Ako bi se mi bilo kaj takega pripetilo v naših časih, ko dame tekmujejo med seboj s pižamami, bi bil požrešnemu snežišču še hlačnice navrgel. Tako sem bil pa res v veliki zadregi. Zato sem potem, ko nas je Hunold slihal, tako sedel, da me je samo do pasu ujel na ploščo.

Krasna pot čez globoko zasneženo Velo Polje in že kopno Uskovic me je spravila zopet v dobro voljo. Ko pa smo prišli v Staro Fužino, sem spustil suknjič tako globoko čez nahrbtnik, da je zakrival vse »pižame«. Zato sem pa od ljudi, ki so me srečavali, najmanj petkrat slišal, da bom izgubil »rekelc«.

Pozimi je bil na Triglavu največkrat Setničar. O njem beremo v devetnajstem letniku »Vestnika« (str. 136, »Pozimski poseti Triglavu«) tole urednikovo ugotovitev: »Eden najdrznejših in najvztrajnejših zimskih turistov, kar jih poznamo, je č. g. knezonadškofijski kancelar v Gorici, France Setničar. Njemu prav nič ne stori, če prehodi nepretrgoma 20—30 ur, po najhujših potih, v najhujši zimi — čisto sam! Gospod Setničar si je stavil nalogo, splezati v vsakem zimskem mesecu na vrh Triglava in preštudirati ‚razmere‘ na njem. Pravo merilo mu je Aljažev stolp vrh Triglava, ki v pravih zimskih mesecih komaj malo kuka iz snega.«

Setničar je svojo nalogo tudi izvršil in vselej vrh fotografiral. Čudno se mi zdi, da ga je Tuma (»Pomen in razvoj alpinizma«, str. 52 i. d.), ko našteva slovenske »alpiniste«, čisto prezrl, čeprav mu je bil v Gorici dovolj blizu.

Jako rad je hodil pozimi po gorah tudi moj tovariš na liceju in planinah, rajniki dr. Cerkl. Ko pa sva (»Iz kraljestva Vel. Venedigerja«, P. V. 1912) lazila leta 1911 v Lojzevi družbi po Hochgallu, Venedigerju in Dreiherrenspitzu, sem opazil, da se le bolje počuti v skalah kakor na snežiščih in ledenikih, morebiti zato, ker ga je

vsakokrat solnce tako neusmiljeno ožgalo, da je bil v obraz tak, kakor bi ga bil kdo z minijem popleskal. Sicer se je vselej, kadar nas je čakal kak ledenik, na debelo namazal po obrazu, pa ni nič pomagalo. Kriv je bil sam, ker se je vsako jutro skrbno — umil.

Jaz imam koristno navado, da se sploh ne umivam, če hodim po ledenikih. Najboljša maža zoper ledeniško opeklino (Gletscherbrand) je namreč mast, ki se cedi iz kožnih luknjic. Ta se sama razmaže po obrazu, pa ti ni treba nikakih »mazil zoper opeklino«, seveda je ne smeš izmiti, kar se pa zgodi, če se umiješ. Mene na ledenikih — če je solnčno — kaka dva dni še nekoliko peče po obrazu, tretji dan pa je koža navadno že tako rjava, da mi ultravijolični žarki ne morejo več do živega. Čez kake štiri ali pet dni je tudi tista koža, ki je bila res nekoliko umazana, z obraza. Čemu bi jo potem še umival?

Kdor mi ne verjame, naj poskusi.

V starih dobrih časih sploh ni bilo v starih dobrih planinskih kočah ne umivalnikov ne brisač, ker se pač v gorah, ki segajo nad 3000 m, nihče ni umival. Dandanes pa se planinci že pritožujejo, če nima v koči ali v domu vsak svojega umivalnika.

Kam smo prišli!

Najbolje je, da to poglavje kar zaključim, sicer ... No, pa rajši ne zapišem ...

(Dalje v prih. letniku.)

Dr. Fran Ogrin:

Okrog Vrhnike in Vrhniških vrhov

Vrhovi nad Vrhnisko ravnino ne nudijo sten in prepadov in v višino se vzpenjajo povprečno le do 900 m; toda, stoječ na mejni črti med Alpami in Krasom, nudijo ti hribi značilne posebnosti.

I.

Hlapon puha preko Barja, jaz pa se razgledujem po barjanskih goricah, na Krim in na Ljubljanski vrh, ki stoji prešerno tam za bliščečo se Sv. Trojico in Vrhniko. Na prvi postaji izstopim in se obrnem proti Stari Vrhniki (zapadna smer).

Po starih, rodnih tleh spe moj korak,
kjer znan mi travnik, grm je vsak;
kjer znani hribčki in doline, vse,
le znani manj in manj — ljudje.

Rojstna vas! Kakor je bila, čepi v ravnem in brežinah od Devcev dalje, ob Malem in Velikem Hribu ter nad ljubkim Dolom. Kajpada srečujem sosede, sošolce in sorodnike. Razgovor se suče o tem in onem, največ o gospodarskem položaju. Nekdanji dohodki (od lesa, živine) so silno padli, skrb in pomanjkanje sta se naselila v nekdanji imovito vas. »Bo bolje, bo bolje,« in že jo sekam v gozdnati hrib. Kolikokrat sem hodil tod kot dijak in sanjal mladostni sen!

Na Kuranu, po zemljevidu¹ »Na Korenu« (525 m), sem. Solnce se gre precej skrivalnico in na daljnem severnem obzorju so pripele meglene zavese, vendar ne tako nizko, da bi ne bil znova očaran po divnem razgledu s te točke. Na mali gorski ravnici stoji starinska cerkev sv. Nikolaja. Od tam je sv. Miklavž prihajal nas otroke obdarovat. Preprosti stari slog, leseni strop s freskami, nizki stolp, vse je zanimivo. Okrog dveh prijaznih kmetskih domov se širijo gorske senožeti daleč v gozd.

Vzhodno pod seboj, zakrita s smrekovim drevjem, sniva Stara Vrhnika, tam dalje za Tičnico z gozdno čopko in z belo Sv. Trojico pa se košati gosposka Vrhnika. Strmo nad njo in Verdom se dviga Ljubljanski vrh (813 m). Lepo oblikovan, gosto zarasel, pa izravnana kakor bi bil obstrižen, z zelenim »pušlcem« na glavi se pne vekoviti stražar nad tem krajem.

Od Vrhnike in Borovnice se širi proti vzhodu prostrano Ljubljansko Barje. Segajo do dobro vidne bele Ljubljane z gostimi stolpi in stavbami, pa do črte, obrobljene z višinsko zagrado: Golovca, Movnika (582 m), Turjaka (524 m). Po sredi Barja so posejane ponizne (do 300 m visoke) gorice: Sinja Gorica, Blatna Brezovica, Bevke, Notranje in Vnanje Gorice in Kamna gora; na njih in v podnožju pa se solnčijo bele cerkve in prijazne vasi istega imena.

Po jugovzhodni strani Barja se leno vije Ljubljana, po kateri se je pred otvoritvijo Južne železnice vršil obsežen trgovski promet. Reka prihaja iz pokrajinsko zanimivih izvirkov na Vrhniki (Močilnik, Retovje) in sprejema vase vse barjanske vode. Na severozapadni strani vzdolž hribske črte se blišči »kraljevska« cesta proti Vrhniki. Ob njej teče Vrhniška, preko Barja proti krmskemu predgričevju pa Južna železnica. Nad barjansko pokrajino se sklanjajo na jugu mogočni hribi od Ljubljanskega vrha do Srobotnika (780 m), Krma (1107 m) in Mokreca (1058 m); na severozapadu so Koreno (720 m), Polhograjska Grmada (898 m) in Toško Čelo (589 m) s podložnimi vršiči, ki se znižujejo v barjansko ravan. Na teh se bleste božji hrami: Žalostna gora, Sv. Ana, Sv. Lovrenc (izpod Krma); na nasprotni strani Barja pa v Veliki in Mali Ligojni, na Logu, Dragomeru in na Brezovici. Ko motriš opisano sliko z južne strani (najbolje s stolpa) kuranske cerkve, ne zamudi stopiti na drugo stran, kjer tvori hrib mal stožec. Del dosedanje slike se razgubi, sicer pa moreš znova motriti grebene in hribe, ki so pestro nanizani ob že imenovani severozapadni barjanski črti, in ves na južni strani cerkve skriti del proti Samotorici in Sv. Trem Kraljem. In glej, tam turistično »Mekko« Ljubljancanov, Sv. Katarino! Ob jasnem vremenu se vidi s Kurana tudi oprsje mojih ljubih znank, Kamniških-Savinjskih Alp; razloči se tudi očanec Triglav. Zavedaj se, da si v domovini Ivana Cankarja, ko stopiš k malemu gospodarskemu poslopju ter prebereš na deski njegove značilne besede: »Vrhnika, prečuden kraj! V mehkem domotožju mi zakoprni srce ob mislih nate. Kdo te je videl z

¹ To je zemljevid »Slovenskega ozemlja«, ki ga je s sodelovanjem Slovenske Matice izdelal vojaški geografski zavod na Dunaju l. 1921. Nanj se nanašam v tem članku.

bdečimi očmi, kdo te je spoznal? Šli so mimo, videli so bele ceste, bele hiše — in so šli dalje. Jaz pa sem ti pogledal v obraz kakor ljubljennemu dekletu in zdaj je moje srce bolno po tebi...«. Desko je postavil pokojni Gabr. Jelovšek.

Nerad se ločiš, toda tvoj cilj je — Planina. Ves čas te vodi — markacije so že od Stare Vrhlike dalje — gozdna pot. Bujen, tajinstven bukov gozd te objame; nalahno se pozibava in šelesti, kakor da se pogovarja s teboj. Zmerno greš navzgor, v Klancih pa strmo; proti vrhu se ti zopet zablisne skozi gozdne krone: obrise Sv. Trojice zagledaš in Vrhlike. Na vrhu Klancev sem zopet v popolnem gozdnem plašču.

Na obeljeno bukev sedem in se zamislim: leta in leta me ni bilo tu gori. Življenje polje mimo. Mladost; domači dom — vsi smo se razšli po poklicni službi v svetski vrvež... Pa se vzdramim in zavijem po šumi do razglednega stolpa na Planini.

S Planino označujemo dolg gorski hrbet, ki se vleče zapadno od Vrhlike v severozapadni smeri; najprvo ozek, naraste na severu v široko gmoto. Severni del se imenuje tudi Ulaka, južni pa v ožjem smislu Planina. Nobenega teh imen ni na zemljevidu, pač pa je severna točka oznamenovana kot Gradišče (770 m), naselje pod njo zopet napačno kot Mirni (namesto Mizni) Dol. Zapadno pod Planino leži vas Zaplana (istega korena ko Planina). Na južnem delu Planine je vrhniško Olepševalno društvo nakupilo nekaj sveta in tam postavilo na krasni točki 17 m visok razgledni stolp in zavetišče, ki je oskrbovano poleti ob nedeljah. S tega stolpa uživaš vseobsežen razgled. Doli pod Ljubljanskim vrhom se sveti Vrhlike od Hruševice do Hriba, s ponosno župno cerkvijo sv. Pavla in s podružnicama sv. Lenartom in Sv. Trojico in s križajočimi se belimi cestami. Pod teboj navpik v šumi so Korita, kjer se je zajel vodovod, in zadnji deli grebena s Špico. Na levo se razprostirajo gozdnata pobočja tja do nizko spuščene Kurana in pod njim počivajoče Stare Vrhlike. Razgled na barjansko pokrajino in obrobne gore, ki ga nudi Kuran, je tu seveda širši, posebno proti Triglavu. Čisto nov pa je pogled na Notranjsko. V gorskem polkrogu te pozdravljajo Samotorica, Sv. Jošt, Smrečje; v dalji za temi hribi do Cerkniškega Javornika pa Nanos in Hrušica, ob docela jasnem vremenu se vidi tudi Snežnik (1796 m). Od Borovnice sem čez Javerč (na zemljevidu tega imena ni) ter preko Ljubljanskega vrha in Raskovca (605 m) se vzpenja železnica; nizko pod teboj pa se dviga od Vrhlike gori v čarovitih serpentinah (Logaške Ride) bela državna cesta v Logatec in mejni Rakek.

»Nekam oko še pohiti,
na tiho polje kraj Ljubljane,
tam naša Tanja trdno spi,
Še solza je ne zgane.
Odšla je, a nazaj —
je ni in ni...«

Med senčnato bukovino stopaš nizdol, zadovoljen s turo. Za teboj vstaja Špica, kjer se po stari pravljici solnči zakleti graščak,

izpremenjen v kačo²; daleč na desni je globel, ki v njej domuje za »Starim malnom« hudi »lintver«. Pa se ga ni bati; saj zdaj ob suši še vode ne spušča. Da boš prav hodil, pomni: od kolodvora (prva postaja) na Vrhniki čez Staro Vrhniko in Kuran rabiš 2 uri; iz Vrhnike (postaja trg) 1½ ure na Planino. Obe poti sta markirani. Poldnevno turo iz Ljubljane na Vrhniko, ta znameniti zgodovinski trg, prav lahko opraviš. Narodna pesem poje:

»Prelepa je Vrhniška ravnina,
lep je sv. Pavla zvon.«

II.

Opazovati hočemo Barje tudi od vrhniške in borovniške smeri navzdol.

Vrhničan te pripelje do Drenovega Griča. Pred Lesnim Brdom, s starim gradom in cerkvico, zaviješ po stezi na levo, če se hočeš ogniti velikemu ovinku po cesti do Horjula. Ko stopiš iz gozda, se odpre pred teboj lepa Horjulska dolina, nad njo in v dalji pa naši hribi: Koreno (720 m) s cerkvijo in širni bregovi, ki zapirajo v polkrogu severozapadni del Barja do Sv. Treh Kraljev in Planine. Nad Vrzdecem kreneva s sinom mimo cerkvice, ki jo krasi velika freska s sv. Krištofom, v strmi hrib. Kmalu sva izven gozda na širni gorski senožeti s Samotorico (669 m). Tam na kraju se družita cerkvica in idiličen kmetski dom, druge hiše (vseh skupaj ni veliko) so raztresene naokoli. Malo naprej po bregu se zasvetita drugi dve kmečki hiši, ob njima sadni vrtovi, okna pa vsa v domačem cvetju. Kako ljubki so taki kmečki domovi! — Na Samotorici se ti odpira razgled daleč preko Krima, Ljubljanskega vrha in Planine tja do Javornika, Nanosa in Hrušice. V jugozapadnem gorskem kotu pa te vabi vrh Sv. Treh Kraljev.

Nizdol kreneš čez cesto, ki pelje v Gorenjo vas nad Škofjo Loko; pod teboj se širi zelena Horjulska dolina, ki postaja ožja in ožja, a cesta se zopet dviga v dolgih zavojih po pobočju pod Samotorico. Rad se ozreš na okroglasto zeleno Gradišče (pri Žažarju) na drugi strani Horjulske doline. (Zemljevid imenuje to točko, 547 m, »Na Suhu Jami«.)

Tako dospeš v Št. Jošt (619 m, na zemljevidu »Sv.« Jošt; Sv. Jošt pa je nad Kranjem!). Naselje obstoji iz nekaj čednih hiš, pritlične šole, župnišča, združnega doma in dveh cerkev, ki stojita vsaka na svoji strani ceste. Ob stari cerkvi je pokopališče.

Severovzhodno od tu je vas B e t a j n o v a, po Cankarjevi drami »Kralj na Betajnovi«. Cesta, ki se konča v Št. Joštu, se vije po obronkih proti jugozapadu po planem in skozi gozdičke. Pri odcepu v Podlipo jo mahneva s sinom na desno, da prideva čez Smrečje na cilj. Tu zaključuje hrib prijazno Podlipsko dolino, ki poteka, deloma vzporedno s Horjulsko, nizko doli proti Kuranu in Ligojni. Smrečje (713 m) samo tvorijo po bregovih raztresene hiše; precejšnja podružnična cerkev pa je ob cesti.

² Pesem »Ukleti graščak«, vrhniškega kaplana Franca Svetličiča.

Pod Erjavčevo kočo na Vršiču

Foto Skerlep Janko

Od tu prideš v dobri pol uri na Vrh, ki se imenuje tudi Sv. Trije Kralji. To je res kraljevski dom. Vrh sam je lepa okroglasta trata, ki daje prostora za župno cerkev, župnišče in mežnarijo s šolo. Gora (884 m) ima lego, ki omogoča silen razgled na vse strani. Glej tam: Snežnik, Javornik, Nanos, pa Trnovski gozd, ondi Porezen in Krn; tukaj pa vso barjansko pokrajino od enega konca do drugega, pred teboj gmota. Alpe pa še spijo ob zavešenih oknih, tako da se vidi le njih sredogorska in predgorska služinčad od Bohinjskih gorá, Blegaša in Ljubnika pa doli do Polhograjske Grmade in Jeterbenka na Sv. Katarino. Pač pa je odgrnila odejo Črna Prst, kažoč svoje ogromno telo.

Ko gledaš proti zapadu, se zamisliš. Do črte Logatec, Rovte, Vrh, Žiri in nekaj kilometrov čez sega še državna domovina, potem pa je že — tujina.

Do Vrha sva rabila 6 ur. Nazaj grede sva se — da ne bi zašla pod vrhovi — obrnila kar v dolino. Čez idilično vas Podlipo prideš na cesto, ki se vije po dolini v bližini bistrega potoka (Podlipsčica). Potnika mika pogled na Gradišče pri Žažarju (zemljevid napačno: Žašar) in na južni strani na Planino, ki se po vršičih znižuje doli do Kurana. Pod Čelom se dolina razširi v Vrhniško ravnino, iz katere se ti zablesti nasproti Sv. Trojica in ob njej Vrhnika.

Vrhniška ravnina z obrobni gorami je zanimiva v zemljepisnem, geološkem in zgodovinskem pogledu; od tu se razprostira slovito Barje (»Mah«, »Na Mahu«, tako mu pravijo Vrhničani), tu teče prastara vodna cesta Ljubljanice, tu je pričetek Krasa. Po predzgodovinski dobi so tod gospodarili Rimljani; njih Longaticum je ostal v Logatcu, Nauportus in Emono so Slovenci preimenovali po svoje: Vrhnika in Ljubljana. Dasi je šla že v rimskih časih cesta od Nauporta mimo Stare Vrhnike in Ligojne proti Emoni in se je pozneje zgradila sedanja državna cesta, je ostala Ljubljanica važna prometna žila, po kateri se je obavljal velik del tovrnega prometa do otvoritve Južne železnice Ljubljana-Trst. Vrhnika je tedaj bila važno pristanišče. Starega veličastja ni več, je pa neizpremenjena krajinska privlačnost ter narodna podjetnost in delavnost.

Jos. Wester:

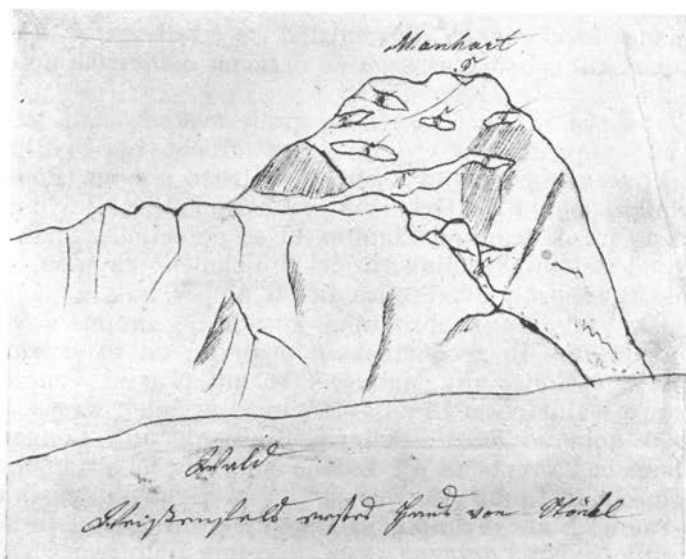
Henrik Freyer na Mangrtu leta 1836 in 1837

Prvi, ki so pohajali Mangrt, so bili brez dvoma domačini iz gorenjskih Rateč; imeli so in imajo še dandanes, tudi po saintgermainskem miru, pašno pravico v nekaterih predelih Mangrtske doline (nad gornjim Mangrtskim ali Klanškim jezerom) kakor tudi na zeleznih Travnika in Mangrta samega.

Prvi, ki je opisal svojo hojo na Mangrt, je bil grof Franc H o c h e n w a r t (1791—1844), ustanovitelj ljubljanskega deželnega muzeja. Ta izredno podjetni in za proučevanje Kranjske vneti mož se je bil povzpel na vrh M a n g r t a, v tisti dobi mejno goro med Kranjsko in Goriško, še v herojski dobi naše alpinistike, dne 20. av-

gusta 1794; ta pomembni dogodek je natančneje opisal v svojem zborniku »Beiträge zur Naturgeschichte, Landwirthschaft und Topographie des Herzogthums Krain« s člankom: »Auszug aus meinen Alpenreisen-Tagebüchern«, I. zv. (1838), str. 42—47.

Za Hohenwartom je zavzel prav na njegovo pobudo to v prirodznanskem pogledu zelo mikavno goro prvi kustos novoustanovljenega ljubljanskega muzeja Henrik Freyer (1802—1866), in sicer prvič prav pred sto leti, dne 5. avgusta 1836, drugič pa dne 15. avgusta 1837. Poročilo o Freyerjevem prvem vzponu je objavil

Kopa Mangrt (2678 m)

risana iz Bele Peči. — Kolobarčki na njem, označeni z nemškim »S«, značijo snežišča

grof Hohenwart v II. zvezku omenjenega zbornika, str. 80—88. Svojo drugo hojo na Mangrt pa je opisal Freyer v znanstvenem časopisu »Flora«, letnik XII, zvezek II (Regensburg, 1839), str. 583—589. V arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani hranijo Freyerjevo rokopisno ostalino; v njej se nahajajo beležke o vseh Freyerjevih potovanjih in tudi lastnoročne risbe o Mangrtu in Triglavu. (Gl. sliko Mangrtske skupine po fotografskem posnetku.) Na planinske pohode so ga vodili predvsem znanstveni nameni, da je zbiral in določal rastline in mineraloške, zlasti petrografske najdbe.

Vredno in primerno je, da se ob stoletnici spomnimo tega za znanstveno proučevanje naše domovine tako pomembnega idrijskega rojaka in si predočimo njegov za tisto dobo drzen in tvegani pohod na Mangrt, ko je gorohodca gnalo v neznane višave le znanstveno zanimanje in ni bilo ne označenih stez ali ne zavarovanih poti; spremljali so ga le preprosti domači pastirji ali lovci.

Freyer sam poroča, da ga je na to goro, ki se dotlej nanjo še ni bil nihče drugi povzpел ko grof Hohenwart, napotila edino želja, da bi natančneje spoznal njeno floro. Iz Bele Peči, kjer so bile takrat sloveče Kosove fužine, je odšel dne 1. avgusta 1836 ob petih popoldne; mimo obeh Mangrtskih jezer (»Koffelsee«),¹ katerih spodnje je bilo že takrat zaježeno, da je oddajalo vodo za fužine, je dospel na Tamarsko trato (»Tammer-Tratten«),² kjer je pri ogljarjih prenočil. Za brašno je imel s seboj dva bokala vina, hleb kruha, dve klobasi in suhe svinjetine.

Dne 2. avgusta zjutraj ob dveh so krenili na planinsko pot, najprej skozi Tamarski gozd, nato po strminah Travnika, koder je Freyer ves čas marljivo botaniziral. Ko je dospel na vrh Nosa, je bila rastlinska škatla že prenatrpana; zato je nabrane rastline zložil med papir, kar je nato prevzel in nosil kak nosač. Sam pa je nadalje nabiral rastline in okrške kamenja, kar je vzelo toliko časa, da so prišli šele o pol štirih popoldne do strme stene (ob Travniku), kjer so mu zbu-jale pozornost številne glave črnega rogoličnika (»Hornstein«), vsaje-nega v sivi apnenec. Ko so dospeli na sedlo (na Travnisko Škrbino ali Čez Travnik), jih je zajela tako gosta megla, da niso nikamor več videli. Nosači so posedli, da bi dovedrili. Freyer sam pa se je vzel na vrh Travnika, kjer si je zopet napolnil škatlo z novimi rastlinami. Tu je v svoje zadovoljstvo našel mineraloško redkost (za Kranjsko) — zeleni porfir.

Ker je bila ura že pet, niso več mislili, da bi nadaljevali hojo navzgor proti vrhu Mangrta, ampak so se vrnili po isti poti nazaj, da so tako dospeli ob osmih zvečer v ogljarsko kočo na Tamarju.³

Naslednji dan je Freyer nabiral rastline in rudnine v zapadni smeri ob znožju Mittagsgogla.⁴ Dne 4. avgusta je nabirek v Beli Peči prekladal, pod večer pa je zopet prišel v tamarsko kočo, kjer je prenočil. Dne 5. avgusta je kmalu po peti uri odšel od tamarskega kopišča ter je dospel že ob devetih na vrh Nosa, ker spotoma ni botaniziral. Planinska lastovka (*Hirundo rupestris*) je naznanjala slabo vreme; tudi je opazil izredno množico črnih močeradov (*Salamandra atra*). Po deseti uri so dospeli na sedlo (Čez Travnik) in krenili odtod levo (ob Malem ali Rateškem Mangrtu; na Freyerjevi risbi je označen ta vrh kot Zebnik) vkreber na pobočje pravega Mangrta. »Zdaj sem prišel na prvo, s snegom pokrito konto,« tako poroča

¹ O poimenovanju teh jezer gl. članek dr. Tume, Mangartska in Klanška jezera? (Plan. Vestn. 1928, str. 6.) Naziranje glede naziva Rateški jezeri je dr. T. pozneje malce spremenil. Gl. Imenoslovje. Pl. V., 1929, str. 45.

² Dandanes na tem mestu ni več tamarja (obora ali staje). Domačini pravijo tej trati Zelje, pač radi zelnatoga ščavja, ki se tod bujno razrašča. Sedaj imajo Belopečani lepo Jezersko planino z zidanim stanom ok. 1 km od tu na znožju gore Prihoda, ki je v avstr. specialki označen s spako »Privatkogel«. — W.

³ Hoja navzgor do Škrbine jim je trajala ok. 11 ur, nazaj pa 3 ure. — Na letošnji hoji na Mangrt sem rabil od Tamarja do Škrbine 3 ure, navzdol pa (lani) 1 uro in 35 min. Ta primera kaže, kako spešno hodi lahko današnji turist, zgolj hodec in motrilec, v primeri z znanstvenim gorohodcem, ki ga zadržuje iskanje in nabiranje prirodnih predmetov. — W.

⁴ Tudi Tuma, ta strogi jezikovni purist, ne pozna slovenskega imena za Mittagsgogel (2062 m). Gl. Imenoslovje, Plan. Vestn., 1929, str. 43.

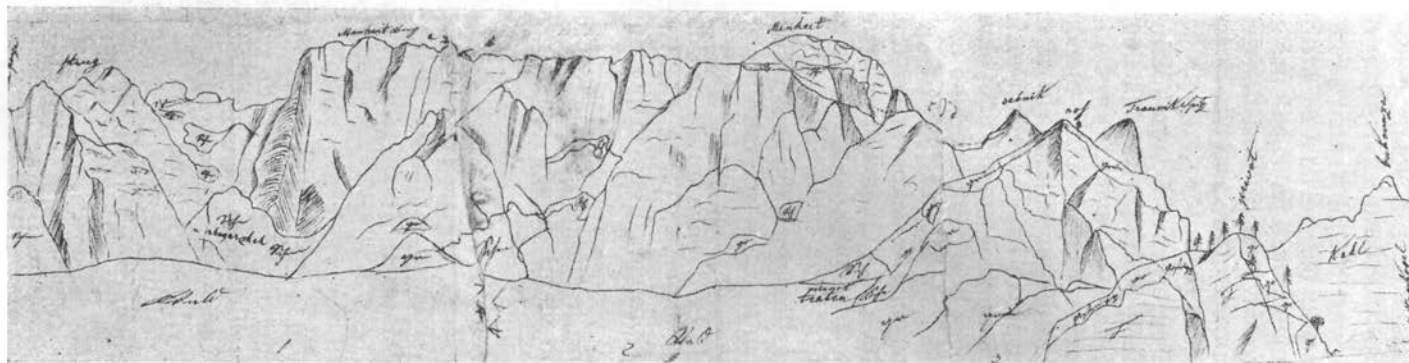
Freyer, »četrť ure sem stopal zdržema po srenu navzgor. Kakor je bila že ta hoja naporna, tako se vendar ni dala primerjati z naslednjo: štiri čevlje od navpične, dol do kočē v Tamarju segajoče stene je delal moj vodnik z nogami luknje v snegu po tesni, strmi drči v poševni smeri vbreg, jaz pa sem mu po teh stopnjah sledil. Predočite si moj položaj, ko sem bil venomer v negotovosti, ali naju bo sneg držal ali pa se bo nenadno utrgal plaz ter naju potegnil s seboj. To je bil nedvomno najtežavnejši in najnevarnejši pot, kar sem jih v življenju prehodil. Naposled — po dolgem molčanju — ko ni nihče črnil besedice, sva preprečkala to snežišče. Toda še eno, enako prepadno drčo sem moral prekoračiti v razdalji kakih 4 sežnjev od prepada. Že sva bila eno uro po napol zmrzlem snegu vbreg lezla, kar sva dospela na greben, ki naju je zopet privedel na bovško plat. Tu ni bilo nič snega in rastlinska škatla se je zopet uveljavila.« (Tu navaja Freyer kakih 20 rastlinskih imen in vrst, ki so mu bile nekatere neznanе.) Nato sta spela z manjšim naporom do triangulačne točke na najvišjem vrhu Mangrta, kamor sta dospela ob tri četrt na eno. Torej sta od Tamarja hodila vsega sedem in pol ure.

Kako blaženo zadovoljstvo je obšlo Freyerja ob divnem razgledu s tega mogočnega vrha, priča tale njegov zapisek: »Predal sem se nad vse prijetnemu občutju, ki mi ga je zbujal pogled v daljavo. Najprej sem gledal proti Koroški, kjer so salcburški in tirolski ledeniki štrleli iznad ostalih. Zdelo se mi je, da vidim piramido Velikega Kleka; a ne morem tega odločno trditi, ker so se v oni krajini dvigali oblaki. Vodnik me je opominjal k povratku. Upiral sem pogled na vse strani in užival sijajen razgled; toda čas je bil prekratek, da bi mi pustil trajno v spominu sliko tega, kar sem videl. Še sem se okrenil proti Triglavu (»Terglou«), ki je bil pač višji kakor moje stališče, toda na pogled se ni zdel posebno znamenit. Njega zadnja, proti Bovcu obrnjena plat je bila navpično padajoča stena, po kateri bi niti gams ne mogel plezati.«

Ker so se oblaki vedno bolj kopicili, sta o pol štirih odšla z vrha in »ker se je vodnik na vse pretege rotill, da ne ve za drugo pot, sem se moral zopet spustiti v nevarno drčo ter zopet iskati v snegu napravljenih stopinj. Že je goro zastirala megla, ko sva dospela na najopasnejše mesto. Groza mi je pretresala ude, ko sem med nogama zrl podse v globel in opazil v strašni globini pod seboj Tamarsko kočē in jezero (»Koffelsee«). Naposled sva to grozotno mesto preprečkala ter se naglo bližala Travniku, kjer se ni moglo več zaiti.«

Po znani poti sta se vračala proti Tamarju. Ker Freyer ni opazil novih rastlin, je spotoma nabiral hrošče in polže. Znočilo se je že, ko sta dospela k ogljarjem. Še isti večer se je ob luči bakel vrnil ob devetih v Belo Peč.

Freyer sklepa svoje poročilo: »Nobeno mojih alpskih potovanj doslej še ni bilo tako polno nevarnosti, a tudi nobeno mi ni dalo tako bogatega nabirka kakor to. Od užitega razgleda na žalost nisem dobil trajnega vtiska, ker oblaki, gnani od vetra, niso dopuščali, da bi se na Mangrto dalj časa pomudil. Vendar sem se uveril, da se razgled s te gore bistveno razlikuje od vseh drugih gorá na Kranjskem, nekaj

Mangrtska skupina
(Pogled s Tamarja v Mangrtski dolini.)

Freyerjeva risba sestoji iz treh listov, neenako obrezanih, v velikosti 23×18 cm. Kliše predočuje nekako eno četrtino naravne velikosti risbe. Stiki listov, označenih z 1, 2, 3, so na sliki vidni. Zaradi zmanjšane oblike so imena, ki jih je Freyer zapisal v bohoričici, jedva čitna. Letà so od leve proti desni: a) višinska imena: Zadnja Ponca, Strug, na Žagercah (Tuma piše Zagače, glej Plan. Vest. 1929, str. 44), Mannhart Berg (= Mali ali Koritniški Mangrt, 2366 m, odn. Podgrad, po Tumi, l. c.), Manhart, Zebnik (sedaj Mali ali Rateški Mangrt, 2259 m, gl. Tuma, l. c.), Nos, Travnik-Spitz, Privot (prav Prihod), Bukovna (sedaj Bukovnik) in Mittagskogel. — V znožju risbe: Wald, Tratten (= Tamarska Trata), nad njo: Mirnek (gl. Tuma, str. 43, op. 12), dalje: grün (zelenje), kahl (goličava). Snežišča na pobočju so označena s: Schnee, Schn., Sch.

Po zapisku v dnevniku je Freyer napravil to risbo dne 4. avgusta 1836 pod večer. Svoje stojišče je označil na listu 2 s tem, da je tam narisal človeško oko na spodnjem robu, ki pa je v reproducirani sliki odpadel (spodaj pod 2 in Wald). Prvotni naris je napravil s svinčnikom, kar se na izvorniku še jasno vidi, pozneje pa je te črte prevlekel s črnilom.

Poleg Freyerjevih risb iz Triglavске skupine, ki jih tudi hrani ljubljanski Narodni muzej, lahko štejemo tu objavljeni sliki med prve podrobne risbe iz našega planinskega sveta.

Ob tej priliki bodi izrečena iskrena zahvala ravnateljstvu Narodnega muzeja, ki je rade volje dovolilo objavo risb svojega prvega kustosa.

zato, ker je najbliže gornjekoroškim Alpam (t. j. Visokim Turam), nekaj pa zato, ker leži povsem izven rajde vseh kranjskih Alp.«

In na koncu svojega opisa pravi Freyer: »Kljub vsemu se mi je ta gora tako priljubila, da sem se namenil, brž ko bom le utegnil, se zopet povzpeti nanjo, nabrane izkušnje izrabiti in zlasti poiskati drugo pot, po kateri bi se dalo z manjšo nevarnostjo doseči najvišji vrh; zakaj, na sedaj opisani poti se more kretati le glava, povsem prosta omotice.«

In res, že naslednje leto (1837) je Freyer vnovič zavzel Mangrt, sedaj v družbi dveh gamsjih lovcev, a po isti poti kakor l. 1936., samo da so radi slabega vremena morali prvi dan (14. avgusta) vedriti in nočiti v planšarski bajti nad Strmcem, torej na bovški plati, menda v predelu, kjer stoji sedaj planinska koča Rifugio Sillani. Drugi dan (15. avgusta) pa so v najlepšem vremenu preko istih nevarnih snežišč dospeli na vrh. Triangulačna piramida na njem je stala še nepokvarjena, poleg nje so našli čedo prežvekujočih koz. »Pol ure sem se ob užitku najčistejšega zraka radoval krasnega razgleda,« piše Freyer v regensburški Flori;⁵ »veličastna je panorama, visoko vzvišena nad vsemi kranjskimi gorami (izvzemši Triglav), ki se pojavljajo v temnih ravninah kakor griči in krtine. Razločno smo čuli kovanje v Kosovih fužinah (v Beli Peči), sicer pa je vladala prijetna sveta tišina.«

Freyer je bil tudi topot z obilnim rastlinskim nabirkom jako zadovoljen. Hoja preko strmih snežišč se mu ni zdelo več tako nevarna kakor prejšnje leto: »Povratek čez strma snežišča je bil sicer naporen in nad prepadno steno proti Beli Peči nevaren in grozoten, vendar le, ko vprvič opaziš tako pasažo; polagoma pa se na to privadiš, tako da stopaš nad najstrmejšimi prepadi drzno in pogumno, seveda previdno z varnim korakom.«

Naj velja ta spominska črtica v čast in hvalu možu, ki je pred sto leti zavzel za Triglavom in Škrlatico po višini prvega izmed naših Julijskih velikanov!

Boris Režek:

Južni raz Turske gore

(Pozabljeno plezanje.)

Z malo negotovim občutkom sva vstala 25. maja (1931) s pograda v Kamniški Bistrici. Toda jasno nebo, polno bleščečih zvezd, naju je pognalo v svežino gorskega jutra. Pritajeno šumenje Bistrice naju je spremljalo še daleč v mrak med bukovjem. Malo pred Žagano pečjo sva splašila zaspanega srnjaka. Zavila sva kar za njim po odcepu poti, dokler se ni izgubila med podrtimi debli. Po hosti in grmovju sva rila do ustja Žmavčarjev. Spodaj sva že ogledovala, kje

⁵ Freyerjevo poročilo v »Flori« je le jednat posnetek obširnejšega potopisa, ki ga vsebuje zadevni rokopis v arhivu Narodnega muzeja. Morda bi kazalo, da ga ob stoletnici (avg. 1937) v celoti objavimo. — W.

bi se dalo najlažje do vstopa. Lovska steza pod Slemenom nama je bila malo od rok in nerada bi se na tešče pričkala z vestnimi lovci, ki turistov v tem predelu ne vidijo radi. V Žmavčarjih je bil led posut z zapadnim kamenjem, tako da sva hodila kakor po stopnicah.

Na vso moč sva hitela, ker sva vedela, da bo kmalu oživila lijakasta strmina, čim pride solnce do moči. Skrajni čas je bil, ko sva v tretjini višine grape zavila levo v ruševje. Toda ravno tam je bil breg ograjen s previsi. Modec je onegavil v njih, šaril s cepinom, čez pa ni prišel. Z združenimi močmi sva z veliko težavo zdelala sluzavo, ogabno gladko skalo po viseči veji rušja, ki sem jo podstavljen dosegel in se prekobalil za rob. V grapi je že dirjalo kamenje. V Brani je tresk in trušč naznanjal začetek; ves dan je grmel v njenih rebrih. Za robom sva prešla snežišče, nekaj skrotja ter rušje do najnižjega odrasleka. Iz dna se raz zdi lepo strnjen. Modec, ki je pred letom sam prečil jugovzhodno steno nad Žmavčarji, je vedel drugače. Svet je do tretjine višine razu razbit in tvori skupino nekakšnih samostojnih reber in stolpov, ki mejijo na globoke krnice, tako da bi bila orientacija v megli zelo težavna, če že ne nemogoča. No, megla nama ni bila na skrbi: nebo je bilo kakor obrisano, dasi je zgodnja žega kazala na spremembo.

Ob vstopu sva se na ploščati skali zleknila na solnce. Modec je dremal, jaz sem se trudil s plezalniki, ki so mi zijali na vseh koncih. Podplat bi bil še dober; a šivi so popustili; zašil sem jih kar z žico, ki sem si jo bil preskrbel iz ograje v Bistrici. — Po rušju sva dosegla rez sekundarnega grebena, ki vodi v loku od vstopa k glavni formaciji razu. Enostavno a zanimivo plezanje! Zamudno pač; saj sva morala z višave vedno navzdol na sneg, ker v rdečih škrbinah nisva hotela imeti opravka. Sem in tja je bil še led, snega pa povsod dovolj. Iz krnice pod gladkim stebrom sva težavno prestopila čez krajno poč v lahko skrotje, po katerem sva prečila v zapadni smeri na raz. Po krušljivem kaminu sva dosegla rez in se pred značilnim skladom opremila. Dotlej sva plezala kar v čevljih, čeprav naju je semintja malo dajalo; morala sva spričo snega. Na zapad visi raz v plateh, vzhodni bok pa je razčlenjen v stolpe in grebene. Spodaj sva v lahki skali napredovala brez zamude; tu je bilo že treba poprijeti.

Zadela sva na najzanimivejšo točko vse ture; ni ji enake v smereh, ki jih pozna. Stala sva pred kakih 8 m dolgo do 60° strmo rezjo, nekakšno lusko, zračno postavljeno na raz. Obiti jo bi se ne dalo; kajti tanka plošča, ki je zabrnela, ko sem udaril po nji, prepada na obe plati. Torej? Jahaje sem oprezno lezel, Modec je dejal, da tako, kakor bi se bal, da se ne bom prerezal. Težavno ni bilo, ker je rez žagasta; le stopov ni. Zgoraj je zagruščen žleb, ki sega v počezno škrbino. Značilne špice se nizajo tod v grebenski križ. Nobenega pravega izhoda ni. Šla sva nazaj po žlebu, da sem dosegel ozko, prav izpostavljeno poličko, s katere sem splezal kakih 10 m naravnost navzgor v kratek kamin in po njem na vrh nekakšnega stolpa, vzporedno z žlebom. V ti kratki stopnji sem porabil pet klinov,

radi gotovosti. Položaj je zračen; napokani pečini, ki se je krušila v skrlicah, nisem mogel zaupati. Modec, ki me je varoval, zasidran v žlebu, me ni mogel videti. Da sem zletel, bi on vedel šele takrat, ko bi čutil težo na vrvi. Na vrhu sem videl, da bi šlo s primernim trudom tudi iz škrbine. Pozval sem Modeca, naj poskusi, pa se ni dal pregovoriti; šlo mu je za kline, ki jih je čuval z velikim ljubosumjem, ker so bili njegov lastnoročni izdelek. Obneslo se mu ni, ker sta mu dva odbrenkljala v globino, pri zadnjem se je pa že naveličal.

S stolpa sva opazila, da ne bo več kaj prida opraviti. Zanimala naju je južna vršna stena, ki jo v nekakšnem loku meji stranski odraslek razu. Gladka, strnjena plat prepada v 150 metrsko globino; toda raz naju je vodil proti severovzhodu v plitev, sila dolg žleb, kjer sva plezala istočasno do drničev, ki viškujejo v južni špici »U« podobne škrbine tik pod vrhom. Vso pot naju je žgalo solnce, da se je obleka kar lepila na naju. Na špici sva vse pometala s sebe. Mirno je bilo, brez vsake sapice. Zadovoljno sva nagibala čutari s snežnico in se ozirala. Jasno nebo se je bočilo nad grebeni. Ure so tekle pa sva sedela in pasla poglede po stenah in vse, kar sva kdaj doživljala, je iznova zaživelo pred nama. Nič ne izgine človeku v pozabljenje, vse potankosti poti in stremljenj vstajajo pred njim kakor nikdar v dolini. Doli smo zagrenjeni. Zasužnjeni v vsakdanjo tlako, se otrešamo misli na svetle dneve. Bojimo se skrivnostne sle koprnjenja po gorah.

Sence so legle in se daljšale po Braninih grebenih. Čakala naju je še dolga pot navzdol. Zgradila sva možica in vanj pokopala doslužene plezalnike. Spustila sva se v škrbino. Do vrha bi imela nekaj minut gaziti po snegu, pa sva mu raje obrnila hrbet in prečila na zapad, kjer sva upala vzdolž razu doseči snežišča. Šlo je, da je sneg škropil. Pot nama je zaprla kratka stena. Dolgo sva iskala prehoda, dokler se nisva spomnila, čemu so nama prav za prav vrvi. Zabila sva klin in se spustila v sila strm žleb z globokimi robnimi počmi. Ves sneg je bil prevotljen. Zdrsnila sva po krhki plasti v negotovost; vse se je podiralo, a šlo je. Še mal plazič se je pripeljal za nama in že sva bila na varnem širokem snežišču, ki je segalo daleč do gozda nad Koncem. Morala sva po žlebu, kljub tveganosti, sicer bi klamoterila po mokrem skalovju do noči, ki naju je že itak priganjala. Prišla sva na lovsko stezo zapadno od Žmavčarjev. Dolga je še bila pot do Žagane peči. S severa so se predle megle. Zastor je padal.

V Bistrici je bil že mrak. Pokoj je legel nad gore. Šla sva nemo, boreč se z utrujenostjo, proti Kamniku. Na Kopišičih sva popustila. Dva dni vzdržnega navora je bilo preveč. Legla sva na tla pod smrekami in zaspala ob šumenju vetra med vejami. Nad gore so se v odjugi gnali oblaki, kaplje so padale. V zamolklem štropotu dežja sva spala vsevdilj v mračno mokrotno jutro.

(»Naš alpinizem« registrira na str. 244/45 ta vzpon; tu je podrobneje opisan, posebno s tehnične plati. — Uredn.)

Prisiljeno plezanje¹

Od planinarja se zahteva čvrsta volja; to lastnost pa tudi prištevamo neobhodnim vrlinam koristnega državljana. Kako se ta vrлина izkaže v sili, bo razvidno iz majhne epizode na severni strani Begunjščice.

Bilo je v sredi julija t. l. Hodil sem po Karavankah in prišel z Velikega Stola na Zelenico, od tod namenjen na vrh Begunjščice. Ker nisem poznal steze, sem se spotoma oglasil v planinski kočici na Zelenici, da bi poizvedel o najbližjem in najlažjem potu na vrh. Mladi oskrbnik kočice mi je ljubeznivo priporočil bližnjico, in sicer: od kočice nekoliko minut po običajni stezi proti vzhodu do tja, kjer sega do nje melišče z Begunjščice, ondi se odstopi od steze in se gre po melišču na vrh. »Čisto lahko je!« Melišče je od kočice dobro vidno in nad njim tudi greben Begunjščice.

Krenil sem v pokazani smeri. Kar mi priteče nasproti velik volčjak. Čudil sem se, kako pride pasja mrcina v te višine kar prosto, ko so vendar v Sloveniji vsi taki psi priklenjeni pri svojem stalnem hlevišču. Razmišljajoč, kako je pameten pes zašel na planino, sem uzrl v gošči našega graničarja, ki mu je bil pes pač pomočnik na straži. Nagovoril sem ga; v pogovoru mi je med drugim, odkimajoč z glavo, dodal: »Verujte mi, odkar sem tu v službi, nisem opazil, da bi po tem melišču kdo pristopil na Begunjščico.«

Melišče je večinoma pokrito s travo, posebno pri dnu in ob straneh. Ko sem bil na polovici višine melišča, se mi z desne strani odpre grapa, katere leva stran je segala do strme stene, nekoliko desetih metrov pod robom grebena Begunjščice. Krenil sem v grapo in se v njej vzpenjal kvišku. Grapa se je končala z neznatnim, pa ostrim in zelo razsekanim grebenom. Za enim teh robov se mi je zdelo, da vidim glavo Belcebuba: čisto jasno sem opazil rogove — v obliki rimske petice. Ko sem se, radoveden, višje vzpel, opazim naenkrat, da rogovi pripadajo živemu bitju, ker so se okrenili za devetdeset stopinj. Zdaj sem lepo videl razen rogov z glavo tudi prsa (brez nog); žival je nepremično gledala izza romantičnega stojišča. Dokler se mi ne umakne, sem jo hotel brzo slikati. Izbrati pa je treba ugoden položaj.

Ker sem mislil, da je najlažji pristop na vrh ravno preko mesta, kjer je stala žival z velikimi rogovi, sem nadaljeval pot v isti smeri. Žival se je medtem izgubila med stenami, a jaz se približam robu grape in vidim, da je za njo prepad nekaj stotin metrov z desne strani, a z leve strma stena, na kateri je v moji višini, pa na drugi strani žleba, v steni stal par takih živali: bližja zamolklo temne barve, najbrž samec, s svojo lepšo polovico. Stali sta nepremično, v mene obrnjen svoj pogled. V ravni črti morda ni bilo več ko deset metrov: izreden motiv za slikanje! Snamem brzo nahrbtnik in vzamem kamero, toda živali sta — dasi sta zavzeli imponantno pozico za slikanje — bili tako nameščeni, da bi ne mogel na sliko ujeti obeh. Vedel sem iz prakse, da niso vsa rogata bitja tako trdoglava, kakor o tem svet misli, in sem sklenil, da malo počakam v nadi, da se bo temnobarvni samec tesneje približal svoji lepši sivi polovici. Toda, glej! Temnobarvnc prične dostojanstveno, dvignivši še višje že itak ponosno glavo, korakati proti meni. Kaj? Ali zapuščata svojo družico ali jo hoče štiti, ali kaj? ...

¹ Spis dokazuje, da tudi v prestolnici živo nastaja smisel za naše planinstvo. — *Uredn.*

Za mene ta trenutek, na robu prepada, ni bil ugoden za studij živalske psihologije. Toliko pa mi je bilo jasno, da se s tako živaljo doslej še nisem srečal. Poznal sem jo iz knjig, kdo pa ve, kako se obnaša prosta v prirodi? Ne da bi to preizkušal, sem se taktično umaknil iz strategičnih razlogov, to se pravi, brez vsakega slikanja sem najprej izginil z roba brezna; res nisem želel, da od blizu spoznam in preizkusim tiste močne rogove. Ko se obrnem k steni, spoznam, da mora biti lahko preplezljiva, in se domislim, da bom živali laglje — od zgoraj dol opazoval in slikal. Res, čez kakih petnajst minut plezanja sem dospel na rob snežnega polja. Sicer, kar se tiče »plezanja«, moram priznati, da ga vobče v pravem smislu ni bilo; porabil nisem ne vrvi, ne klinov, ker jih ni bilo treba in jih sploh nisem imel s seboj niti ostale opreme za plezanje.

Zdaj sem se zastonj oziral po živalih. Nikjer jih ni bilo.

V Roblekovem Domu vprašam deklico, ki mi je stregla, ali pozna na Begunjščici te živali z dolgimi rogovi?

»Srečali ste kozoroge,« mi je odgovorila brez vsakega zanimanja; »spadajo v lovišča barona Borna; spustili so jih v stene in o njih vodijo strogo račun. Ve se njih točno število, krotki so, mirni in ne napadajo ljudi.«

Da bi bil to prej vedel! Ne bil bi podlegel volji radovednega kozoroga! No, ker je tu odpovedala moja volja, sem si jo nato okreplil v — prisiljenem plezanju.

(Priredil dr. J. T.)

Dr. A. Brilej:

Gore ob morju

Stari Grad, 5. julija 1936.

Naša ladja se imenuje »Pelješac«. Lepo oblikovan brod je to, nekdanja jahta. Sedaj vozi turiste po Jadranu in jih čaka v pristaniščih, ko lazijo po gorah. V jedilnici kaže dovtipna karikatura Dubrovčana Mirkovića (planinec v ledjih nekako zrasel z brodom) na planinsko turistična potovanja »Pelješca«. — »V podzemlju« so naša ležišča, lepi, čisti »pogradi«, vsak od nas ima svoj predal za perilo in drobna-rijo, obešalnike za obleko. — Na zapovedniškem mostu stoji »stari«, poveljnik Miša, dobrodušen Dubrovčanin srednjih let in poleg njega mladi kapetan Ivica, tudi rojak iz Dubrovniške okolice, zal dečko; dekleta ga rada vidijo.

Na krovu je pisana družba. Nekaj Osječanov, napol planinske, napol ravninske stroke, en Dunajčan, kar štirje Slo-

venci, zakonska dvojica iz Slavonskega Broda in še nekaj naroda. Medtem ko drži »Pelješac« ob kršni obali od Sušaka mimo Kraljevice, se polagoma, malo nezaupno, kakor je pač navada, spoznavamo. »Pelješac« puha mirno pod modrim nebom mimo Crikvenice, kjer ob dolgi vrsti kabin in v plitkem morju vse mrgoli veselega naroda. Mični zaliv Lišanj pri Novem, ki so mu gospodarili menjaje Frankopani iz Kraljevice, pa Zrinjski in Benečani, hiti mimo nas, iz temnega gaja oljkovih dreves se dviga visoka kula Frankopanske slave.

V Senju pristanemo. Kljub opoldanski vročini, ki v tem kotu pod golimi gorami žge in pali skoro neznosno, lezemo počasi na Nehaj-grad. To je naša

prva tura. Hodimo po temnih hodnikih te stare trdnjave, ki se je z uspehom upirala Turkom in Benečanom in jim uničevala brodove. Tu so gospodarili mrki »Senjski Uskoki«. Ko se prerivam skozi ozke prehode in z vrha opazujem čisto srednjeveško podobo mesta, se spominjam slike Senja, ki jo je objavil Valvasor: mogočno obzidano mesto, silni stolpi in na griču izven utrdb: Nehaj-grad zase, ki varuje mesto in sebe. Presneti dečki so bili ti Uskoki; 1000 ljudi se je zoperstavilo vladarici Jadranskega morja, mogočni Veneciji! Veseli dečki, pustolovci, gusarji, kakor jim je kazala bojna sreča, zakleti sovragi Turkov, junaki, ki so se znali po levje boriti za življenje. Sovražniki Benečanov, odkar so jim ti razbili njihovo drugo zatočišče — Karlobag, za kar so jim Uskoki uničili Rovinj. »Tedad se je začela borba leva s komarjem«, imenuje besno in krvavo vojsko, ki je zdaj izbruhnila, zgodovinar Uskokov, zaderski nadškof Minuccio Minucci.

Foto J. Sirovy, Slav. Brod
Nehaj-grad (Senja)

zgodovinar Uskokov, zaderski nadškof

Ist, 6. julija. — Navsezgodaj se odpravljamo v slovito velebitsko sotesko — Paklenico. Tiho korakamo skozi speči Stari Grad, ki obstoji iz nekaj hiš ob bregu in iz raztresenih koč po brdih. Obeta se vroč dan. Rdeč oblak visi na nebu, rdeča zemlja — »terra rosa« kraških pokrajin — se, vsa žejna in razpokana od suhih dni, kruši pod nogami. Crede koz pozvanjajo v brdih. Ob kameniti poti, ki je spredno izpeljana, rastejo rumene, bodeče košarnice, visoke mlečnice in modra cikorija. Kljub zgodnjemu jutru že pojejo škržati svoje enolične, oglušujoče melodije.

Ne hodimo še pol ure in že smo v soteski, med visokimi, golimi stenami, ob suhem potoku, polnem razmetanih bolvanov, ki so jih hudourniki privalili z velebitskih višav. Na levi gori je »Manita peč«, velika jama s kapniki, ki poleg dveh drugih špilj v bližini predstavlja eno glavnih zanimivosti »Dolnje Paklenice«. Vedno ožja postaja soteska, višje in višje se vzpenjajo strme stene, ki jo oklepajo. Zdi se mi, ko da smo v onih debrih, ki jih Karl May, junak naših mladih dni, tako živo opisuje v svojih delih. Skoro bi pričakoval, da se naenkrat pojavi izza ovinka viteški Kara ben Nemzi na svojem vrancu, zavit v beli burnus, in poleg njega vedno živahni, mali Hadji Halef Omar...

Stene po 300 in 400 m se dvigajo na levi in desni, »problemi«, ki bi nudili dovolj razvedrila in preglavic plezalcu. Zaenkrat se nihče ne meni za te probleme in bojim se, da bodo še dolgo strmeli nerazrešeni proti modremu nebu.

Skozi nekakšna vrata, najožje mesto v Paklenici, se zrinemo v strmo, že bolj odprto pobočje; na vrhu se pokrajina odpre, grmovje in celo drevje se pojavlja, v suhi strugi se kažejo luže, za njimi mali, osamljeni tolmunčki, višje gori pa že žubori studenček, ki kmalu nato kot potoček šumlja med skalovjem. Čez pol ure pa hodimo po pravem, pravcatem gozdičku, sonce že kar pošteno žge na nas in željno se oziramo na hladno kopel, ki jo obeta prijetna in

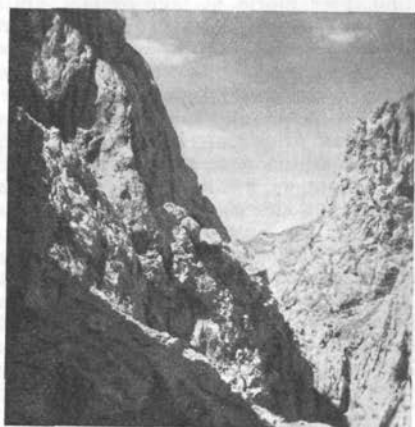

Foto J. Sirovy, Slav. Brod
V Paklenici

čista »Paklenica«. Mlini se vrste ob vodi, lepo bukovje nam daje malo sence — kdo bi si bil mislil, da v tem kršnem Velebitu, ki je od daleč tako strašno suh in gol, vroč in pust, najde takšne lepe, skoro idilične koticke. Skozi vejevje se nam odpirajo pogledi v visoke vrhunce v ozadju: Sv. Brdo, ki baje nosi na vrhu lično kapelico. Zadaž za golimi hribi se skrivajo najvišji vršaci Velebita: Vaganjski vrh (1750 m), pa Malovan in Babin Kuk.

Doli ob vodi žde mlini, kamenite zgradbe sredi bujnega zelenja. Ob vsakem malo jezerece, kotanja, tolmun, ki vabi v svoj pokojni hlad. Počivamo na takem tihem, prijaznem prostorčku, pod gostimi vejami visokih bukev, pijemo čaj in uživamo mal prigrizek. Nato pa že v žaru predpoldanskega solnca »urnih krač« nazaj. Prehitimo dve ženski, mater in hčer, ki nosita težke tovore drv v Stari Grad. Stiri ure daleč nosi ženska svoje breme in dobi zanj v Starem Gradu cele — 3 Din. In to za vse: za trudapolno nabiranje suhljadi, za nošnjo do morja in za dolgi povratek. Kako skromen in kako reven je ta narod!

V Paklenici vse žari od neznosne opoldanske vročine. Iz skal žehti in puhti soparica, da nam pot curkoma lije po

Foto J. Sirovy, Slav. Brod
»Pelješac«

dino, kjer morje ni tako toplo... in šele čez dolge sekunde, ko že dih zastaja, zopet na plan... Vsa vročina je pozabljena, telo je zopet prožno in lahno.

Za kosilo sedimo zopet na brodu. »Pelješac« je, medtem ko smo se mi prazili v »peklenski« vročini Paklenice, plul skozi Ždrijelo, ozko in romantično ožino, v Novigradsko morje in v Novem Gradu nakrcal vode. Kapetan Miša nam pri kosilu ponuja za poskušnjo domače novigradsko vino, ki so ga mornarji kupili za svoje potrebe: izborno je, plačali so ga po 1 Din liter!

Imenitno nam po naporih dopoldneva diši odlično kosilo na ladji. Vprašal sem kapetana, kje se uče ladijski kuharji naših pomorskih družb svoje umetnosti; po izredni okusnosti jedil bi človek sodil, da mora imeti vsak od njih kuharsko visoko šolo. Kapetan Miša pa pravi, da je to sama tradicija, nekakšno ustno izročilo: sin se nauči od očeta in tako dalje. Je torej le nekaj skrivnosti na tej spretnosti; saj je znano, da najboljši kuharski recepti niso nikjer napisani...

»Pelješac« pluje medtem skozi ozki prehod Ljubač, na desni se širijo pusti, kršni holmi celine, na levi se vrste globoko zarezani zalivi otoka Paga. Tam na levi okoli opla — je Zadar; srce nas boli, ko zagledamo v solncu iskrece se mesto. Zelene in rdeče jadrnice plujejo veselo po modrem morju, krepak maestral (severovzhod) jim napolnja visoka jadra. Obala je že oddaljena, bela veriga Velebita izginja v megleni daljavi.

Makarska, 8. julija. — Zadaž na krmi je urejena prha s slano vodo. Ves ljubi dan posedamo v solncu na kljunu ladje in gledamo bežne slike otokov, morja in neba, ki se v večni menjavi vrste na obzorju. Modra in siva

barva sta v premoči, nebo je modro in morje, bledosivi so otoki in skalovita kopnina. Včasih se vrže iz belo-penastih valov valjasti trup delfina in izgine. Brezmejno drzna je ta igriva morska deca; kar pol ure sem opazoval dva, ki sta neprestano švigala tik pred kljunom ladje sem in tja, vedno ogrožena, nikdar zadeta od drvečega trupa našega »Pelješca«.

Daleč je že Rogoznica, ki počiva vsa bela na zelenem otočiču. Sinoči smo zapustili njeno prijazno kopališče, kjer smo v kristalni vodi v mirnem zalivu preživeli nepozabne ure. Rdeči granatniki so goreli ob poti in bodeči volovski jezik je strumno dvigal svoje svetlomodre cvete, ko smo odhajali po poti proti pristanu. Danes pa so nas navsezgodaj, že ob 3, zbudili. Ko smo si na palubi pomeli oči, smo v polmraku opazili, da smo daleč zunaj na odprtem morju. Za našim hrbtom zardeva morje, obrobjeno s škrlatno meglo. Plovemo naravnost proti temni čeri, ki se v obliki ostre piramide dviga iz morja. To je otok Jabuka, plezalna gora sredi širne gladine. Nad 70 m se dviga čer v višino, njena podoba me močno spominja na Veliki Triglav z Malega.

Foto
dr. A. Brilej

Makarska in Vošac (Biokovo)

Cez kakšno uro plovemo že prav blizu Jabuke. Silno nas mika, da bi se povzpeli na njen ostri vrh. Kapetan Miša pa meni, da radi naših plezalskih muh ne gre izgubljeni dragocenega časa. Tako se moramo odpovedati tej mali turi; vodila bi nas po ostrem razu mimo črnih jaščeric, ki so naravoslovna posebnost Jabuke, in preko skalovja, v katerem gnezdiijo galebi. Jabuka je tudi sicer skrivnostna: brodarji jo poznajo, ker predstavlja tako imenovano točko magnetnih motenj: ko se ladja bliža otoku, bega igla na kompasu vsa zmešana naokrog.

Okrogli Vis, mesto palm, evkaliptov in sladkega vina, puščamo na levi, pred nami je že našagana silhueta otoka Prusnika, ki v svoji notranjščini krije eruptivno jezero... Polna posebnosti in skrivnosti je naša Adrija!

Ob 9 se polni pričakovanja bližamo Biševu. Navpične stene se dvigajo iz morja; s čolnom se prepeljemo v znamenito »Modro jamo«, ki je — tako trdijo očevidci — lepša ko ona na Capriju. Po večini smo kar v kopalnih oblekah. Skozi nizek obok, ki nas sili k priklonu, zdrčimo neslišno v bajno votlino... Čudna, blede modra sinjina nas obdaja. Sigaste skale tvorijo veliko obokano špiljo, morje pod nami je prozorno, globoko doli pri dnu plavajo velike ribe... Morska površina je ko tekoče srebro, ki se spreminja v platinastem sijaju. — Neslišno krenemo v drugo jamo. Prečudna luč jo napolnjuje. Vsi smo utihnil, prevzelo nas je nepopisno doživetje barv, ki se v svoji skrivnostni harmoniji zdijo neresnične.

Skočil sem v srebrne valove. Ko sem se ozrl v čoln, sem se zgrozil in prestrašil: Ljudje pepelnato sivih obrazov, s pošastno žarečimi očmi buljijo vame. Tovariši trdijo o meni, da sem podoben zelenkasto bledemu mrtvecu, ki je že več dni ležal v vodi... V jami je toplo, od nekdod prihaja skozi nevidne špranje dnevna luč, ki ustvarja te čudežne svetlobne pojave.

Čez dobro uro nas zopet objame topla dnevna svetloba. Brod nam je sedaj že ljubi dom, kamor se v vračamo veseli in vedri. V dalji se belijo kršne oblike Hvara in Brača; v enakomernem ritmu strojev reže naša ladja modro gladino.

Orebić, 9. julija. — Sinoči smo po kratkem postanku v Splitu, kjer smo seveda obiskali Bačvice in se ohladili v prijetnem kopaljšču, odpluli že ponoči proti Makarski.

Mislím, da noben planinec ne bi zdržal teden dni v Makarski, ne da bi zlezal na Biokovo; ta mogočna gorska gmota kipi kot ogromen zid tako neposredno iz morja, da kar naprej izziva s svojimi stenami in s širnim slemenom. Sredi gore visi nekoliko naprej nagnjeni rogelj Vošca, ki je najvišja vzpetina na morski strani.

Že ob 4. zjutraj smo kresali z okovankami po molu. Nekaj zaspancev smo pustili na »Pelješcu«, da se popeljejo na Hvar in v Jelso; drugi smo sveži in podjetni krenili po stezi, ki se koj iz mesta prične strmo vzpenjati proti belim stenam. V ključih smo polagoma pridobivali višino, vedno manjši je postajal pod nami srpasti zaliv Makarske.

Planinstvo ob morju je prav svojevrstna zadeva. Za nas, ki smo vajeni hladnega zraka gorejskih gorá, je kar neprijetno ono neskončno milo, toplo ozračje, ki nas obdaja na gorah Dalmacije. Ta zrak nima poživljajoče, sveže ostrine, ki smo je vajeni. Zato so pa tu edinstveni pogledi: navzgor v stene, ki so silne in mrke, kakor kje v Julijskih Alpah, navzdol pa na širno, daljno gladino morja, ki je v jutranjih urah ena sama ravná neskončne modrine, v dalji prekinjena po sivih, kršnih gmotah otokov.

Makarska se s svojimi svetlimi hišami kakor čreda belih ovčic stiska ob obalo, zvonik cerkve moli iz svetlega naselja. Tisoč metrov smo nad mestom, in nad temnozelenimi oljkovimi gaji, ki ga obdajajo. Naš »Pelješac«, ki je pravkar zapustil pristanišče, je bela lisa, ki počasi reže rahlo razgibano gladino.

Višje, vedno višje nas vodi skalovita, z debelimi, nerodnimi kamni pokrita pot. Imenitne rože in grmičja nam ves čas krajšajo čas, na tihem ugitam njih vrste in imena. Bodičasti osat (*Drypis spinosa*) mi je kar star znanec, lani sem našel njegove trnjeve blazine v prejskih pečinah. Osladni duh, ki ga širi ta rastlina, mi je koj poklical v spomin njeno ime. Na bolj senčnih mestih gnezdi znamenita praproč *Ceterach officinarum*, med skalovjem sede mične male homulice (*sedum*) raznih vrst; visoki, bujni mlečci (*Euphorbia Wulfenii* in *spinosa*) se v velikih šopih košatijo ob poti. Malo plezati sem moral, da sem dosegel modrocvetočo skupino *Moltkia petraea*, lepo in redko srhkolistnico, ki s svojo močno barvo prijetno poživlja sivino kraške pokrajine.

Nadaljnja pot nas je vodila do gozdiča in nato na sedlo, odkoder se nam je odprl pogled na Aleksandrov Dom, ki leži onstran dolinice, in na vegasti in kontakti svet, ki se širi proti najvišji vzpetini Biokova, Sv. Juraju (1762 m). Preden smo krenili v kočo, smo se povzpeli čez razmetane bolvane na vrh Vošca (1350 m), kjer nam je ob pogledu na otoke Brač, Hvar in Korčulo in bela jadra ribiških ladij jadrno pretekla ura.

V Aleksandrovem Domu sem našel podpis g. insp. Westra, ki je nekaj tednov pred nami (31. maja) planinaril po teh brdih. V spominsko knjigo je napisala neka »pesnica«^o celo stran navdušenih verzov; vso pot navzdol gredé me je zvijalo od zaužite poezije... Ker me je poleg tega trpinčila še vročina, ki se v poznem dopoldnevu stopnjuje v neznosen žar, sem bil vesel, da sem že ob 11 ležal ves opečen in razgret v morju pri tistem lepem borovem gaju v Makarskem kopaljšču in opazoval od zdolaj prehojeno pot in široki stožec Vošca, ki je skoraj 1400 m nad nami molé v brezoblačno nebo.

Hercegnovi, Boka Kotorska, 12. julija. — Danes smo se prebudili v Risnju, ob 5 zjutraj pa smo že sedeli — precej nagosto — v taksiju, ki nas je popeljal po serpentinah proti Krivošiji. Nismo še visoko, ko se nam na nekem ovinku pokaže kopasta gora — Orjen, naš današnji cilj. Naš spremljevalec, gostilničar iz Njivic, ki vozi gori morske ribe za goste in letoviščarje, nam med potom razlaga zgodovinske kraje iz krivošijske vstaje. Pri vasi Knežlac nam kaže mesto, kjer se je leta 1870 sklepal mir med Avstrijo in vstaši, malo višje ozko dolino, ki se konča v prepad: tja so uporniki zvalili avstrijski bataljon in ga uničili. Težka je morala biti vojna v tem razbrzdanem nepreglednem svetu, kjer neusmiljeno solnce in silna žéja do smrti utrujata borce.

Na Crkvicah (1300 m) je bilo včasih, ko je bila tu blizu črnogorska meja, veliko vojaško taborišče; tu se krepčamo s črno kavo in čašico lincura, domače rakije, ki jo pridelujejo iz korenike nekega grma in ki ima neznansko grenak okus. Popijemo jo pa le, ker je dobra za «stomak».

Dalje se vozimo po lepi cesti in položno skozi redke gozde, kjer rastejo posamič krepki borovci, proti sedlu pod Orjenom.

Na Orjenski Lokvi (1595 m) stoji betonska zgradba Dubrovniške podružnice HPD. Od tu je še dobrih 300 m do vrha Orjena. Ker me boli noga, ki sem si jo nekaj pretegnil v stopalu, šepam le počasi, ob palici, po drnasti stezi proti vrhu. Ta pot je izredno mikavna zaradi bujne flore, ki poganja med ostrim skalovjem. Videl sem mnogo živorumenih košarnic, šope snežnobelih smiljk (*Cerastium*), tisočere nežne, zlatorumene cvete poponja (*Helianthemum*) sinje spominčice, temnomodre mračnice (*Globularia*), drobckane bele zvezdice lakote (*Galium*) in še marsikatero druge znanec z domačih planin. Na vrh sem prikrevljal v družbi dunajskega doktorja že okrog 9. Pogled v daljavo ni bil popolnoma čist, vendar

Foto
dr. A. Brilej

Orjen (drugi vrh od leve)

smo s te dominantne točke (1895 m) dobro pregledali bližnjo okolico: Vučji Zub, Crljeno Gredo, pa oba slikovita vršaca Lovčena, Jezerski vrh in Štirovnik. V megleni dalji izginjajo črnogorske gore, Maglić, Durmitor in Prokletije.

Dolgo je krožil nad nami krasen planinski orel; prijeten veter je hladil ozračje in tako imenitno sva se počutila z doktorjem, da sva proglasila Orjen za najhvaležnejšo turo ob našem Jadranu. Sele čez dobro uro sva se ločila od vrha.

Na povratku me je zopet mučil «furo botanicus»; našel sem mično zvončnico (*Hedraianthus dinaricus*), ki na kratkih pecljih družji več živomodrih cvetov, par zanimivih rmanov (*Achillea*), bledomodre jetičnike (*Veronica*), mnogo različnih zvončnic, neko zelo težko določljivo skržolico (*Hieracium*), jesenski čebulček (*Scilla autumnalis*), ki je sicer doma doli ob morju, in belo cvetje planinskega mošnjaka (*Thlaspi alpestre*).

Na Orjenskem sedlu sva se z Dunajčanom malo oteščala; nato sva sedla zopet v avto, ki naju je odpeljal po dobri cesti mimo Crkvic nizdol v Ercegnovi. Na ovinkih, kjer sva včasih velela ustaviti avto, so se nama odpirali nepopisni pogledi na temne fjorde Kotorskega zaliva. Enkrat se je razgrnila pred nami edinstvena slika dveh belih cerkva na otočkih: Sveti Gjorgje, sredi zelenih cipres ležeči Böcklinov «otok mrtvih», in po svojih umetninah znana Gospa od Škrpjela. Za njima na obrežju pa sameva mrtvo mesto Perast, nekdanj bogati sedež slavnih pomorščakov in bogatih plemičev. V največjem solnčnem žaru smo po kratki vožnji okrog 2 popoldne pridreli v Ercegnovi. V pristanišču nas je že pričakoval naš vitki brod, midva pa sva visoko nad pristaniščem sedela še precej dolgo na verandi hotela «Jadran» in gasila neskončno žejo z vročo limonado.

V Dubrovniku, 13. julija. — Ali ste že slišali ime Rumija? To je gora, tam daleč na jugu naše domovine; dviga se 1593 m nad romantičnim starim Barom in se ogleduje v dveh vodah: v modri Adriji in temnem Skadrskem jezeru. Tam naj bi se končala naša morska in gorska pot. Pa se je Pozejdon zarotil zoper nas in razmajal našo barko in naše želodce do skrajnih skrajnosti. Prvega je položil na posteljo našega zdravnika, ki ga ni bil zmagal niti žar solca niti trnjeva pota po krških planinah. In majal nas je dalje, enega za drugim, dokler se ni kapetan Miša zbal za svoje potnike in svojo barko, in je zapovedal umik.

Hej, Rumija, za enkrat si nas ugnala. Toda mi smo samoglavji, morda se le še vidimo?!

Obzor in društvene vesti

Mladinski odseki SPD.

Pripomba uredništva: Ustanovitev takih odsekov se sme šteti med najvažnejše napredne pokrete SPD in kot znak pravega smisla za potrebe sedanjega časa. Ti odseki so se preteklo leto lepo uveljavili. Od enega izmed njih izvira nastopno poročilo:

»Mladinski odsek SPD, Javornik, podr. Jesenice« se je ustanovil lansko leto v jeseni. Mladina si je v tem kraju takoj osvojila lepe ideje planinstva in se je z vnemo vpisala v odsek, ki šteje zdaj okoli štirideset članov.

Prva prireditev je bila smučarska tekma v Medjemu dolu; prvo darilo je bil fotografski aparat, drugo in tretje diploma. Ves zimski čas so se pridno prirejale predavanja, ki sta jih vodila g. Uroš Župančič in g. Drago Cerar. Od spomladi dalje so se prirejali izleti. Večji izlet je bil na Vidov dan; dva in dvajset mladih planincev je šlo v Vrata pod vodstvom g. Uroša Župančiča in g. Noča, ki sta med potjo razkazala vrhove; v Vratih so šotorili. — Na izlet Rateče-Planica-Tamar-Sleme-Vršič-Kranjska Gora je odšlo štirinajst uniformiranih članov s praporom, ki ga je blagoslovil rateški župnik g. Lavtižar; nabavili so si namreč modre srjace iz močnega blaga in sivkastozelene hlače; prapor pa je trikoten in je tudi modre barve.

Važen je tudi izlet na Zelenico-Ljubelj. Šotore so postavili na Zelenici, kjer so prespali noč. Drugo jutro dopoldne so šli gledat motorne dirke na Ljubelju, popoldne so se ob Zelenici vadili v plezanju. — Manjših izletov ne navajamo. — Člani se posebno radi spominjajo na vesele dneve taborjenja v lepi planinski okolici; nepozabni so zlasti večeri ob tabornem ognju.

Odsek izreka najprisernejšo zahvalo gospodoma Urošu Župančiču in Dragotu Cerarju za ves trud, ki sta ga s člani imela s predavanji in pri izletih.

Gregorač Viktor.

Dom na Komni (1520 m). Postavljena na izrazit rob bajne visokoplanotne Komne, se kakor nebotičnik odraža od horizonta mogočna, kamenita trinadstropna, prav graščinska stavba novega Doma, po pomenu, legi, učinkovitosti trdnjava planinstva v tem doslej zelo, preveč samujočem svetu Zlatorogovih dobrav. Stalo je več let resnega truda in studija, težkih bojev z zaprekami in s samim seboj, preden se je Osrednje društvo SPD odločilo, da tja gori, vidno z Bohinjskega jezera, podnevi sredi solčne bliščobe, ponoči v čaru elektrike v vseh prostorih, dvigne iz tal visoko v nebo največje pravo planinsko poslopje v naši državi, sredi visokogorskega sveta triglavskega značaja, pa dosegljivo od Savice, kamor nas pripelje avtobus, v šibkih dveh urah lahke hoje po vozni poti skozi visoki gozd, vmes z divnimi pogledi na sosedo Komarčo in na jezero s čudovitim Bohinjem.

Dne 19. julija se je Dom otvoril, ob ogromni udeležbi. Kdor večkrat poseča planinska slava, se tokrat ni mogel ubraniti posebnemu vtisu: drugod je opazal vsakikrat nekako lahkomišelnost, otroško razigranost v planinskem veselju; tukaj pa je vsakdo obstal pod dojemom, da stoji pred nečim veličastnim, silnim, kar (moram rabiti tuško) imponira in sili nehote k resnosti, k dostojanstvenosti v nastopu; šele po nekaki sprostitvi privre na dan vesela razigranost.

Podrobno o Domu bomo poročali s posebnim člankom v prihodnjem letniku. Na tem mestu beležimo kot kronisti glavna dejstva otvoritve. Slavnosti so se udeležili mnogi oficialni zastopniki; med njimi: zastopnik ministra vojske in mor-

Grintavci od Sv. Jošta

Foto dr. A. Brilej

narice polkovnik Lukić, načelnik tehn. oddelka banske uprave inž. Viktor Skaberne za bana in bansko upravo, kanonik dr. Zupan za škofa dr. Rožmana, major Milošič za komandanta Dravske divizije, svetnik dr. Brilej za župana in mestno občino, direktor šumske uprave dr. Božič, župan Hodnik v Srednji vasi, zastopnik planinskega polka poročnik Pajović; izmed planinskih zastopnikov predsednik Zveze Jugoslovanskih planinskih društev odvetnik dr. Fran Tomišek, predsednik JZSS dr. Berce in podpredsednik dr. Pavlin, urednik »Planinskega Vestnika« ravnatelj dr. Jos. Tomišek iz Maribora, zastopnika HPD in Sljemena iz Zagreba gg. Band in Jakšič, predsednik Skale rav. Vilhar, zastopniki podružnic SPD v Mariboru, Celju, Škofji Loki, Radovljici, Jesenicah, končno novinarji; čestitke so poslali: načelnik trgovinskega ministrstva Urošević, komandant divizije general Nedeljković, Poljsko plan. društvo, Klub Češkoslov. turistov v Pragi i. dr.

Kanonik dr. Zupan je v globokomnem nagovoru najprej pojasnjeval notranjo vez med planinstvom in verstvom; nato je sledila sv. maša in blagoslovitev. Potem je predsednik SPD dr. Jos. Pretnar pozdravil vse navzoče in v izčrpnem govoru očrtal napore za zgradbo in pomen nove planinske postojanke kakor za vse leto, tako posebno za zimski sport. Dom je zgrajen po načrtu načelnika gradbenega odseka SPD inž. Naceta Perka in pod nadzorstvom inž. arhitekta Borisa Kobeta. — Za njim so imeli pozdravne govore: inž. Skaberne, dr. Pavlin, dr. Fran Tomišek, Tomaž Godec, Dušan Jakšič, ravnatelj Vilhar, dr. M. Hrašovec (za vse podružnice), Ludovik Zorzut v šaljivopesniški obliki; pri skupnem kosilu v čudovito prikupni in gosposki jedilnici se je izreklo še nekaj pomembnih napičnic.

Nadškofovski poset Triglava. Zagrebški nadškof koadjutor dr. Alojz Stepinac, navdušen za planine — povzpel se je že na Gran Sasso — je bil letos na oddihu pri Sv. Križu nad Jesenicami. Dne 2. avgusta sta se napotila on in ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman, v spremstvu nadškofovega studijskega tovariša dr. Lenčeka in svetokriškega župnika Krašne, na Triglav. Prenočila sta v Aljaževem Domu, drugi dan v tamošnji kapelici maševala in nato po Tomiškovi poti dospela na Kredarico, od koder se je še istega dne nadškof dr. Stepinac z mladeniško čilostjo kljub viharju in megli povzpel na vrh Triglava. Prihodnji dan, 4. avgusta, ko je škof dr. Rožman obhajal ravno 29. obletnico svoje nove maše, sta oba maševala v kapelici na Kredarici; potem sta se čez Kot vrnila v Mojstrano.

Lord Amery pleza v Julijskih. Na pobudo dr. Kugyja je bivši angleški kolonijalni minister (1924-28) lord Amery, znan in kljub 63 letom ves čil plezalec, obenem predsednik smučarske zveze v Londonu, konec avgusta t. l. posetil in plezalsko preizkusil naše Julijske. V spremstvu Joža Čopa je preplezal Triglavsko severno steno (slovenska smer), s Krnice Razor do slemena, prevrstveno kamine z Rup na Mojstrovko in severno steno Škrlatice. Lepota naših planin ga je navdušila; o planinskih napravah našega SPD se je izrazil zelo pohvalno, prenočeval je na Kredarici, v Krnici, v skalaškem bivaku v Veliki Dnini. Za prihodnje leto si je določil poset Jalovca in Travnikove stene. Joža mu bodi spremljevalec; v znak priznanja je na vrhu Škrlatice prejel od lorda njegovo novo plezalno vrv.

Marijina kapela v Planici. Skromni, pa v svojih visokih in vzvišenih ciljih kot planinec, potnik in dušni pastir neomahljivi ter pri svoji vztrajnosti zaupni rateški župnik in konsist. svetnik Josip Lavtižar je svoje mnogoletno delo v domači župniji in planinski postojanki kronal z zgraditvijo prostorne, lepe Marijine kapelice (po načrtih banovinskega arhitekta g. Aleksandra Skubica). Kapelica stoji na lepem, pred plazovi varnem prostoru nasproti slapu Nadiže. Blagoslovil jo je dne 23. avgusta v spremstvu gg. kanonikov Ivana Sušnika in Josipa Volca osebno zares planinski g. knezoškof dr. Gregorij Rožman. Prevzvišeni je prisotne, ki jih — kakor tudi njega ne — ni ostrašilo slabo vreme, nagovoril z besedami, kakor jih zna izbrati in v planinah izreči prav on. Govoru je sledila sv. maša, nato pete litanije Matere božje in zahvalna pesem. Vmes je pozvanjal zvonček, pač z istimi mislimi, kakor na Otoku. Harmonično je zaključila slavnost prigodna pesem, ki jo je poslal tenkočutni Silvin Sardenko. — Pri maši je pel domači cerkveni zbor.

Novo kapelo sv. Antona na Pokljuki je 13. septembra blagoslovil kanonik dr. Mihael Opek a; o njenem pomenu je govoril s svojo mogočno besedo. Glavna skrb za zgraditev je bila na ramah gg. nadzornika Hume k a in prof. dr. Ivana Vurnika.

Kapela sv. Cirila in Metoda na Peci. V višini nad 1600 m je bila 16. avgusta blagoslovljena ta kapelica, postavljena na rob planice pred Uletovo planinsko kočo, vidna daleč doli z doline. Cerkvico jo lahko imenujemo: nad sto ljudi ima v njej prostora in kar mogočno vpliva trdna kamenita zgradba z močno streho, s skladnim štirioglatim stolpom in z mogočnim obokanim portalom pred vežo. Zvonček v zvoniku je ta dan seveda vedno pozvanjal, kakor na Otoku blejskem. Blagoslovil je kapelo in v njej daroval prvo sv. mašo kot namestnik lavantinskega škofa dr. Tomažiča (zadržanega v Stični) g. stolni dekan dr. Fr. Cukala, ki je bil nedavno kot dušni pastir tu pasel ovčice. Nedvomno se jih je ravno v prijetnem spominu nanj tu zbralo še več sto, nego bi se jih bilo sicer; zato so jim še bolj segale v srce prijazne in globoko zajete besede, s katerimi jih je sedanjí visoki cerkveni dostojanstvenik po božji službi nagovoril. — Izven cerkvenih obredov in na trati pred kapelo zbrane planince in okoličane pozdravil kot domači gospodar neumorno podjetni predsednik Mežiške podružnice »Peca«, g. Martin Ule; vsem, ki so prispevali za zgradbo cerkvice in so sodelovali pri slavnosti blagoslovitve, je izrekel v resni obliki zahvalo načelnik gradbenega odseka Anton Boštela, a šaljivo-stvarno »pohorski« poet Ludovik Zorzut; s stališča planinstva in slovenstva pa je ravnatelj dr. Jos. Tomišek iz Maribora govoril o zgodovini in pomenu planinskih kapelic, ki se po prevratu hitro množijo — prihodnjo nedeljo je bila v Planici posvečena že deveta. — Darovalci za kapelo zaslužijo — v današnjih časih — očitno pohvalo. — Rudniška godba iz Mežice (kapelnik Skačej) in pevski zbor iz Črne sta ves čas marljivo sodelovala.

Pavličev stolp pri Sv. Pankraciju v Kozjaku na (res: na) avstrijski meji je 20. septembra štel na stotine posestnikov, ki so prišli na ta sijajni razgledni vrh, sledeč vabilnemu klicu remšniškega župnika Vida Pavliča, pravega in krušnega očeta temu stolpu, kozjaškega Aljaža. V zgodovinski cerkvi sv. Pankracija je g. župnik opravil slovesno službo božjo; iz obsežne njegove župnije so od vseh strani priromali njegovi župljani, on pa jim je v gladki živi besedi budil vest in zavest o dolžnostih napram Bogu in božjemu stvarstvu v narodi, katera se v svojem božanstvu razkriva človeku posebno na gori. Ta dan si je g. župnik izbral, ker je bila obletnica blagoslovitve stolpa; zaradi tega namena je prispelo na vrh tudi večje število planinskih prijateljev iz oddaljenih krajev, zlasti iz Maribora. Klicala jih je tudi zavest, da je treba pogosto posečati ta ostro začrtani obmejni kraj. Nikdo pa se tudi ne naveliča razgleda s stolpa, te originalne zamisli župnika Pavliča, da se je namreč cerkveni stolp dvignil za razgledno galerijo. Za prihodnje leto imamo pripravljeno njegovo sliko.

Razgledni stolp na Velikem vrhu (Pohorje). Dobre četrtr ure nad svojim planinskim Domom pri Sv. Treh Kraljih je podjetna Slovenjebistriška podružnica na Velikem vrhu (1347 m) postavila 16 m visok, lesen, izredno trdno zgrajen razgledni stolp, od koder se zaradi ugodne lege nudi obsežen razgled ne samo proti odprtemu jugu in vzhodu, ampak tudi proti zapadu (Savinjske Alpe, Peca, Plešivce) in celo proti severu, kjer se Veliki vrh dviga nad glavni greben Pohorja. Stolp se je »otvoril« in blagoslovil 8. septembra z velikim cerkvenim opravilom v cerkvi sv. Treh Kraljev in z narodno planinsko proslavo. Kljub dvomljivemu vremenu je bilo zbranega nad tisoč ljudstva.

Cerkveni del je izvršil planinski župnik Urh Hafner iz Tinja, posvetnega pa skrbni odbor — obojega spola — podružnice in šentlovrenški tamburaši; pevski zbor se je sestavljal iz navzočih planincev-pevcev. Po blagoslovitvi je načelnik podružnice, dr. Simon Jagodič, po pozdravu gostov in zastopnikov podal zgodovino stavbe in izrekel zahvalo glavnim delavcem in podpornikom, ki so: predvsem dr. Znidaršič, g. Windischgrätz in njegov upravitelj Seif, tesarja Paulič in Rupič, pečatar Karner. — V imenu splošnega planinstva je pozdravil delo podružnice in orisal zgodovino naših planinskih razglednih stolpov dr. Jos. Tomišek iz Maribora. V imenu Mariborske podružnice je Bistričanom v resnošaljivi obliki čestital Lojze Strašnik; s svojimi tipičnimi šaljivimi verzji pa je Ludovik Zorzut marsikaj in marsikoga dobro zadel.

Stotič čez Triglavsko severno steno je v družbi z dr. Miho Potočnikom dne 13. septembra splezal na Triglav g. Miha Čop, predsednik Jeseniške Skale in Gorenjskega zimskosportnega podsaveza, prijatelj sovrstnika Joža Čopa.

Na Boču, na gorski planoti pri Sv. Miklavžu, sta 26. avgusta priredili podružnici SPD Rogaška Slatina-Poljčane v prid nameravanega Doma na Boču, vzporedno z »lepo nedeljo«, prav obsežno planinsko veselico, ki jo je marljivi poljčanski odbor skrbno pripravil in požrtvovalno vodil do večera.

Tridesetletnico Kamniške koče na Sedlu je Kamniška podružnica ob številni udeležbi praznovala 30. avgusta s pristnim planinskim slavljem, ki se je prav prilagalo bistrim Kamničanom in njihovim planinskim tovarišem. Pri tej priliki so stotine udeležencev posetile vrh Brane; razočarani pa so našli, da je tam zlomljen spominski križ, ki so ga postavili kamniški planinci v spomin na tragično smrt kralja Aleksandra. Nad deset metrov visoki križ, sestavljen iz železnih cvrti, se v višini 2247 m ni mogel upirati silnim viharjem; prelomili so ga. Poskrbelo se je, da se postavi obnovljen močnejši križ s popravljenim strelovodom. — Pogrešala se je na vrhu tudi štampiljka.

Desetletnico Doma na Krvaveu je obhajalo Osrednje Planinsko društvo dne 13. septembra ob veliki udeležbi planincev. Sv. mašo je daroval vseuč. profesor dr. Fabjan, ki je v lepem govoru osvetlil pomen takega praznika; v imenu društva pa je nadzornik podružnic g. Adalbert Pučnik pozdravil in zahvalil navzoče in orisal zgodovino ter veljavo te planinske postojanke.

† Janko Češnik. — Dne 28. junija je po dolgem trpljenju umrl v Ljubljani ugledni trgovec Janko Češnik. Član Slov. Planinskega društva od ustanovitve, nekaj let tudi odbornik, vedno navdušen planinec, je v mladih letih vsako nedeljo in vsak praznik zahajal v planine; povzpel se je na skoro vse vrhove v Julijskih, Kamniških in v Karavankah in celo na Grossglockner, kar je v tistih časih veljalo za prvovrstno turo. V poznejših letih ni bilo nedelje ne praznika pozimi ali poleti, da bi pokojnega Češnika ne bilo pri Sv. Joštu.

Ko so se v prvih letih obstoja Slov. Planinskega društva pobirali poleg članarine prispevki za zidanje planinskih zavetišč, je bil pokojni Češnik vedno med rednimi podporniki; tudi prirediteljem planinskih plesov ni nikdar odrekel, ako so se obrnili nanj za prispevek v denarju ali blagu. — Rodom Belokranjec, mož poštenjak, poln humorja in prijeten družabnik, je bil spoštovan in priljubljen pri vseh, ki so ga poznali.

Smrtne nesreče (Srečko Vavpotič, Vid Janša in Mladen Mikšič, Savo Domicelj in Egon Lettner, Jos. Pfeningg).

Srečko Vavpotič je po maturi odšel iz Ljubljane dne 18. junija v Kamnik, od tam na Kokrsko sedlo, kjer je prenočil z namenom, da pojde drugo jutro na Kalško goro. Zjutraj je zapustil kočo in od tega dne je izginila vsaka sled za njim; rešilne ekspedicije so ga (v tistih dneh je bilo zelo slabo vreme) iskale zaman. Šele 10. julija sta slučajno našla dvorna lovca Lojze Kemperle in France Uršič v Kurji dolini pod Kalško goro razpadajoče truplo pogrešenca, ki je očitno padel s stene Kalške gore. — Bil je blag, miren značaj. Pokopali so ga v Kamniku.

Vid Janša in **Mladen Mikšič**, oba jurista, sta dne 9. julija odšla po napovedi za tri dni v Kamniške. Oglasila sta se v Kamniški Bistrici, nato v Cojzovi koči, kjer sta rekla, da pojmeta v Kamniško kočo na Sedlu in potem domov. Na Sedlo pa nista prišla in tudi doma so ju čakali zaman. Iskali so ju večkrat povsod tam okoli, a našli so oba mrtva šele 23. julija; posrečilo se je to štirim bratom Erjavškom (France, Tone, Lojze, Peter). Ponesrečenca sta, ko sta prečila Pode, v megli zašla proti Hudemu grabnu in v mokri travi zdrsnila v prepad.

Savo Domicelj in **Egon Lettner** iz Maribora sta se udeležila taborjenja gozdovnikov v Martuljku in sta, oba izvrstna sportnika (Domicelj nogometaš, Lettner smučarski prvak), v družbi s tovarišema Dušanom Vodebom in Miranom Cizljem delala plezalne ture v okolici. Dne 24. julija so se ti štirje odpravili s

kolesi v Vrata, da prihodnji dan preplezajo Triglavsko steno. Plezali so v skalaški smeri in so dobro napredovali, v dveh skupinah navezani, spredaj Vodeb in Cizelj, za njima ona dva. Imeli so že kako tretjino stene za seboj, kar je Domcljju, ki mu je zgoraj Lettner pripravljav varovanje, nenadno spodrsnilo in je s sunkoma napeto vrvjo potegnil za seboj še ne trdno zavarovanega Lettnerja. Strmoglavila sta drug nad drugim v globino in ostala na licu mesta mrtva. — Tovariša, ki nista mogla do njih, sta doplezala do vrha stene in hitela po pomoč. Najhitreje pri roki so bili Skalaši z bivaka II. (Joža Čop, Pavel Lukman, Jože Novak), brzo tudi drugi. Trupli so spravili v dolino in ju prepeljali v Maribor. Oba sta visokoolca.

Jos. Pfeningg. Dne 9. avgusta zgodaj je iz Aljaževega Doma v Vratih odšla v Triglavsko steno šestorica članov celovškega kluba Bergsteiger. Plezali so v treh skupinah. Skupno sta bila navezana Jos Pfeningg in Kristijan Schwarz. Plezala sta v nemški smeri in sta bila že blizu vrha. Tu pa je Pfeningg zgrešil pravo smer in zašel v težek položaj z razkoračenimi nogami. Iz neznanega vzroka je omahnil, padel in s silnim sunkom potegnil tudi Schwarza za seboj, ki pa je obtičal v razpoki med snežiščem, težko ranjen, dočim je bil Pfeningg takoj mrtev. Pokopali so ga na Dovjem; po poklicu je umetniški mizar, Schwarza, kemičnega praktikanta, so na zdravljenje prepeljali v Celovec.

Angleška odprava na Mt. Everest brezuspešna. — Svet je pričakoval, da bo letos dosežen najvišji vrh sveta: »sedež bogov« (8882 m); tako skrbno in vsestransko je bil vse pripravil glasoviti vodja britsko-geografske ekspedicije, Hugh Rottledge. (Gl. »Plan. Vestnik«, str. 179.) — Letošnje izredne vremenske razmere pa so za to leto pokopale vse nade. V pomladanskem času je odprava napredovala s štirimi taborišči do 7200 m; tu pa je nastopilo skrajno slabo vreme s strašnimi viharji in s svežimi meteži v groznem mrazu. Odprava je v najvišjem (4.) taboru čakala na izboljšanje, dolgo, vztrajno. Zaman! Da si reši življenje, se je vrnila v dolino; brez človeških izgub. Za to leto bo Mt. Everest samoval v svojem božanstvenem veličanstvu. A drugo leto? Saj poznamo Angleže! J.

Štampiljke niso varne. — Od nekdanj so planinci, ki so se povzpeli na kak znamenitejši vrh, si v spomin radi vtisnili na razglednico ali v beležnico pečat s tega vrha. Planinska društva ali prijatelji planinstva so skrbeli, da je na varnem mestu bila shranjena štampiljka z blazinico. Čuvanje teh predmetov je bilo in je prepuščeno dostojnosti in obzirnosti posetnikov naših vrhov; to zaupanje se je do zadnjih časov tudi prav obneslo — skozi desetletja je ostalo vse na svojem mestu. Zdaj pa se pojavljajo primeri, da najdejo planinci na vrhovih hranišča za te predmete — prazna. Savinjska podružnica nam je n. pr. prijavila sledeče: Za vrh Mrzle gore je nabavila novo štampiljko z blazinico; oskrbnik je 9. avgusta oboje izročil g. B. G. iz Ljubljane, ko se je ta odpravil na vrh. B. G. je oboje na vrhu lepo spravil; nekaj dni nato pa je izvedel, da na Mrzli gori ni več ne štampiljke ne blazinice. Oboje torej ukradeno, prav za prav ugrabljeno — in potem? Zavrženo ali zlorabljeno? Žalostno, da morajo naše čiste planine prenašati tudi take skrunitelje svoje svetosti. S kakimi čustvi pač zapuščajo taki nevrredneži svetle vrhove? S kako temo v duši! Oskrunjena gora je zanje sramotni oder.

»S Polhograjskih Dolomitov«, celostranska slika na prilogi 10/11. števil., med str. 344/5, je po pomoti v tisku ostala brez signature »Foto Janko Skerlep«.

Razgled po planinskih časopisih.

L'Alpinisme, tromesečnik, ki ga izdaja visokogorska skupina Francoskega alpinističnega kluba (Groupe de Haute Montagne du C. A. F.). — Junij: Severna stena Grandes Jorasses, prevod članka Guista Gervasuttija, ki je v družbi s Chabodom in Lambertom kot druga skupina preplezal, dva dni za Maierjem in Petersom, to steno. — Himalaya 1933-35. Marcel Kurz, Švicar, ki je znan po svoji knjigi o Olimpu in ki redno poroča o novih vzponih in poskusih v Himalaji, obravnava tu četrti angleški poskus na Everestu (1933 pod vodstvom Hughja Ruttledge-a), dalje odpravo Erica Shiptona in H. W. Tillmana na Nanda Devi in k izvirom Gangesa (1934). — Nino Pietrasanta opisuje dolino Bondasca (Val Bondasca, Bergell) v južnovzhodni Svici in ture v skupini Sciora (okrog 3200 m).

September: Francoska ekspedicija v Himalajo. Kakor znano, je odprava nameravala naskočiti Hidden Peak (8068 m); dosegla je pod vodstvom Henri de Segogne-a (Henri de Segogne je načelnik visokogorske skupine CAF in urednik revije L'Alpinisme, o kateri poročamo) veliki rogelj na Južnem vrhu (7069 m); nato jo je zavrnil monsum, snežni vihar, ki je onemogočil že celo vrsto himalajskih podjetij. — Prečkanje Grandes Jorasses od sedla des Hironnelles do sedla Grandes Jorasses... Zelo težko grebrensko plezarijo opisuje Jean Charignon, ki je turo izvedel v družbi z Pierre Ullainom in Raymondom Leiningerjem; vsi trije alpinisti so bili člani francoske ekspedicije v Himalajo. Traverziranje Gr. Jorasses je trajalo tri dni in je bilo izvedeno koncem julija 1936. — Jugovzhodni raz Pic Gasparda v Dauphine-ji (prevod članka Guista Gervasuttija) turo je izvedel omenjeni avtor v družbi Luciena Devies-a). — Avstrijska ekspedicija v Kavkaz 1935. Doživljaji in uspehi te odprave so nam dobro znani iz predavanja nega izmed udeležencev ekspedicije, g. Ferdinanda Crobatha iz Beljaka. — Med drobnimi vestmi poročilo o kavkaški ekspediciji Monakovčanov v l. 1935 in o katastrofi v severni steni Eiger-ja ter o zgodovini dosedanjih vzponov in poskusov na tej gori.
Dr. A. B.

Österreichische Alpenzeitung, glasilo avstr. Alpenkluba. — April 1936: Walter Flaig; Smuške ture v območju ledenika Morteratsch (v Bernini). Zimski vzponi na Piz Misaur (3254 m), Piz Bernina (4055 m), Piz Palu. — Dr. Karl Prusik razmotriva vprašanje: Kaj je dal Matija Zdarsky planincem, hvali njegovo tehniko ob eni dolgi palici v strmih snežiščih, njegovo streme, njegovo vsebinsko bogato knjigo »Wandern im Gebirge«, njegov odlični šotor in druge iznajdbe.

Maj: Dva članka o gorovju Wilder Kaiser in pregled prvenstvenih tur v Zapadnih Alpah v l. 1935. Med ocenami revij omenja Dr. P. v. K (altenegger) »Planinski Vestnik« s sledečimi laskavimi besedami: »Popolnoma naravno je, da je ta mesečnik tekom let postal nekakšen strokovni list za Kamniške Planine in jugoslovanski del Julijskih Alp. To nalogo, ki si jo je sam postavil, izpolnjuje Vestnik s priznanja vredno temeljitostjo in zavzema med vsemi periodičnimi planinskimi izdanji brez dvoma prvo mesto. Uredništvu se je v zadnjih letih tudi posrečilo, da je ustvarilo stike z inozemskim alpinizmom. Vestnik poroča sedaj — včasih tega ni delal — zelo obširno o vseh važnejših alpinističnih dogodljajih, tudi o onih izven Evrope. Najvažnejši prvenstveni vzpon, ki ga opisuje, je pač severovzhodni raz Jalovca (Comici-Lipovec-Escher-Mally); preplezanje navpične smeri v Travnikovi steni, ki sta jo izvedla Aschenbrenner-Tiefenbrunner, se ne omenja! Vendar je novih vzponov od leta do leta manj in zlasti nekatere, iz Triglavskega pogorja javljene prvenstvene ture, se zde že zelo za lase privlečene. Toda: kdor ima sam maslo na glavi, naj ne hodi na sonce (Doch soll, wer selbst im Glashause sitzt, keine Steine werfen).«

Junij: Novi vzponi v Korziki (Bernh. Chr. Mosl in dr. Toni Ochsenreiter pripovedujeta o plezalnih turah in prvenstvenih vzponih na nevisoke, a razmeroma težke vršace otoka Korzike): Vzhodna stena Paglia Orba (2523 m), Cinque Frati (2003 m), južna stena Capo Larghia (2522 m) in Capo Tighietto (2241 m). — Nove ture v Julijskih Alpah in italijanski odnosno jugoslovanski literarni viri o že javljenih vzponih. Fritz Hinterberger in dr. Pavel Kaltenegger sta sestavila seznam in kratek opis prvenstvenih vzponov v Julijskih in Kamniških Planinah v zadnjih letih. V naših planinah so zabeležene prvenstvene ture, ki so bile izvršene po izidu »Našega alpinizma«; zato tvori ta seznam nekakšno izpopolnitev imenovane knjige. Poročilo o vzponih v Julijskih Alpah temelji na zapiskih dr. M. Potočnika, o Kamniških Planinah je poročevalca informiral Boris Režek.

Julij: Gletschhorn (3307 m). — Lauriswand — Vzhodna stena; nova pot (I. Brünner) — Guido Rey. Spominski spis. — Ocena knjige Domenica Rudatis-a »Skrajne možnosti v steni«; kritiko je napisal znani alpinist Pavel Hübel, ki navdušeno pozdravlja to močno osporavano knjigo.

Avgustova številka je vsa posvečena Mt. Everestu. Članki imajo namen »nuditati nemški planincem vpogled v dogodljaje okrog Mt. Everesta v zadnjih letih in sedanje stanje raziskavanja Himalaje«. Zvezek vsebuje spis H. Hoeka: Proučevanje Mt. Everesta; E. E. Shipton-a predavanje: O raziskavanjih

Mt. Everesta v l. 1935; končno obširen referat dr. P. v. Kaltenegger-ja o Himalayan Club-u in njegovem glasilu Himalayan Journal, kjer se navaja vsebina vseh dosedaj izdanih letnikov te znamenite revije. Kdor se hoče poučiti o angleških poskusih v Himalaji in zlasti na Mt. Everestu, bo našel v tem sešitku mnogo informacij, literature in dober pregled o poteku dogodkov.

September: Hubert Peterka: Monte Canale (1. vzpon po severovzhodni steni). — Nemško-angleška izmenjava plezalcev. Organiziral jo je Rickmers W. Rickmers l. 1935 v sporazumu z I. E. B. Wrightom, vodjo planinskega oddelka v potovalnem uradu delavcev (Workers Travel Association). Iz poročila nemških obiskovalcev v Angliji posnemamo zanimivo ugotovitev, da Angleži kovaštvo (uporabljanje klinov itd.) odklanjajo kot nesportno. Dr. A. B.

The Himalayan Journal, VIII. letnik, 1936, glasilo Himalajskega društva (sedež Simla, Indija); izhaja letno v Oxfordu, urednik Kenneth Mason. Istega formata in sijajne opreme ko londonski Alpine Journal, se po vsebini od njega razlikuje v toliko, da prinaša izključno znanstvene razprave, ozir. poročila raziskovanj predvsem v Himalaji in nje okolišu. — Ta letnik (184 str.) obsega 13 člankov, nad 60 odličnih ilustracij, 16 tlorisov, diagramov in skic, med njimi več sijajnih.

Med članki čitamo na prvem mestu nam že iz Alpine Journala (maj 1936) znano, povsem neokrnjeno razpravo E. Shiptona o rekognosciranju Mt. Everesta 1935; nato John Huntov opis težavne odprave na Vrh 36, Saltoro Karakoram 1935, nam tudi že znan iz novembrske številke Alpine Journala l. 1935, in drzni vzpon na Istor-O-Nal 1935 od R. Lawdera (vidi Alpine Journal 1936, nov.). B. Gurdon nas popelje v Kafiristan (Nuristan = dežela razsvetljenja, kakor jo imenujejo Afgani od prisilne islamizacije sem), in nas seznanja z njega prvimi, junaškimi in drznimi raziskovalci (ilustr.). In njih nevarnimi pustolovščinami, češ da bi bilo zanimivo doznati, koliko verskih ter socialnih običajev, praznovanja, božanstev, svečanosti, obredov itd. se je še ohranilo. — Desetdnevno »potovanje v Zapadnem Chitralu« kot turist in lovec (ustrelil je kozoroga) nam na kratko riše podjetni J. Ottley. Zanimivo je, da med »sedem- in osemstičaki« omenja neko »Agram« dolino (koliko neki ima ta sorodnosti z našim Zagrebom — Agramom?). — Geologe osobito opozarjam na D. Wadia znanstveno razmotrivanje o smeri Himalaje, ki predstavlja morda eno največjih individualnih geosynklin na licu zemlje, s svojim sistemom gorskih skupin, 1500 milj dolgih ter 150 do 250 milj širokih. Velezanimivo! — Dr. Strickland svari kot zdravnik (malariolog) odprave v Himalajo pred nevarnostmi okuženja z malarijo v jedrnatem člančiču visoka ali nizka pot. — S tabelami je opremljena razprava K. Wiена o vremenskih prilikah na Nanga Parbatu, julija 1934; neprilike, ki jih je preživela nemška himalajska odprava in ki so jih proučili, da bi se ustanovilo, v katerem letnem času bi nova ekspedicija naletela na uspešnejše pogoje. — Nato se ustavimo pri Kenneth Masonovem, morda najtemeljnejšem spisu, kar jih je v tem letniku: dež in deževni dnevi v Himalaji, zapadno od Nepala (sijajna, pregledna tabela). Avtorju so k članku dale pobudo fraze, ki so jih često uporabljali »Himalajovci«, kakor: »abnormalno kasno zapadel sneg«, »nepričakovana sprememba vremena« itd.; zato je v tem članku in v priloženih mu črtkah prikazal normalno ali pričakovano vreme na gotovih postojankah, preizkušene so vse postojanke zapadno od meridijana zap. Nepala. Pisano je jedrnato in resno, kakor vsi nam že od prej znani spisi tega avtorja. Slede Audenov izlet v Gangotri, J. Huntov opis dosti težavnega plezanja čez južno steno Kolahoi (17.799 čev.), Cookov sijajno uspeli vzpon na Kabru konec novembra — eksperiment zimskega plezanja! H. Wyndham opisuje doživetja svoje odprave skozi Spiti, Rupshu in Lahhul v Himalaji, na ponjih in z ženo.

Nato čitamo poročila o raznih odpravah (po južnem Tibetu, sev. Sikkim itd.); sledita nekrologa Williamsonu in D. Huntu, beležke (med njimi o raziskovanjih v Centr. Aziji, Mt. Everest odpravi 1936) i. dr. Literarni obzor prinaša le dela o Himalaji, društveni pregled pa poročilo o zadnjem letnem obnem zboru, resume tajnika, pravila o zaposlitvi velevišinskih nosačev i. sl.

Letniku je dodan velik zemljevid Himalaje, Tibeta in Centralne Azije z vrtanimi smermi uradno znanih potov ter raznih odprav. Milka M. T.

»Me vošmo, de se naš namen
Slovencom prav perljudi,
de posihmal naš pravopis
nikomer se ne studi.«

to voščilo so izrekle Bleiweisove Novice ob novem letu 1846 (str. 1), ko so s tem letom dosledno uvedle današnjo pisavo, gajico. Enako željo obnavljamo ob devetdesetletnici, v pravopisnem letu 1936.

Na solncu se solnčimo. Da! Tako smo pisali, pišemo, pišimo: solnce, solnčen, osolnčje, solnčnica, solnčeece. Kako besedo izgovarjaš, to se pisave ne tiče; izgovarjavo v naših narečjih je temeljito pojasnil prof. Ramovš (Časopis za slovenski jezik ... VI. 1927, str. 258—260), ki je v svoji slovnici (II. str. 39) tudi potrdil izvorno obliko »solnce« (za navadne bralce je o tem pisal že leta 1866 Cigale v Novicah, str. 4). Vsekako se skupina soln- ne izgovarja s čistim —o—, ampak se bliža, kakor v besedah volna, poln, glasu —ou—, v nekaterih narečjih prehaja celo v —u— (sunce; gl. Ramovš v navedenem Časopisu) in se s tem uvršča med tiste slovenske besede, v katerih skupina —ol pred soglasnikom v srbohrvaščini prehaja v —u—: dolg — dug, volk — vuk, kolnem — kunem. Ta vzporednost, poleg sličnosti s severnimi slovanskimi jeziki (češčina, ruščina, poljščina, lužiška srbsčina) in z bolgarščino, ki so vsi ohranili —l—, nedvomno osnovo tudi v slovenski besedi, je upravičila slovenske pisce, pravopisce, slovničarje in leksikografe, da so se ob sestavni ureditvi slovenskega pisanja odločili za »solnce«. Ta oblika se je skozi osemdeset let v vseh naših pisanih delih povsem udomačila in utrdila. Komu bi tudi prišlo na misel, da bi svojeglavo motil stalni red v pisavi? Kar je z dolgo rabo potrjeno v splošnosti, to velja; takó zahtevata sedanja pravopisna borca gg. dr. Breznik in dr. Glonar, pa si tudi medsebojno delata očitke, če si dokazeta, da se v konkretnih slučajih nista ravnala po svoji smernici. »Harpispex — haruspicem« — kali? Bralci se zabavajo, stvar pa trpi; po nepotrebnem, bogme.

Res se je do konca 18. stoletja v slovenščini pisalo »sonce« vesplošno. Navajam le Pohlinov slovar (»Tu malu besediše«) 1781, in Gutsmannov slovar 1789 (ta piše poleg »sonce« tudi »sunce«). Isto velja še za začetek 19. stoletja. Vodnik v »Pismenosti« (1811) pravi (str. 5) »Dva sedem sto soncov«; takisto Prešeren »Vrh sonca sije soncov cela čeda«. Leta 1812 pa se prvokrat pojavi pisava »solnce« (Breznik, Slov. slov., 4. izd., str. 7; Smigoc ima namreč v svoji Windische Sprachlehre sicer v slovnici sami (str. 45) in v tekstih (str. 205, 238, 239) le »sonce«, v slovarčku pa (str. 306) za nemški Sonne navaja po vrsti »sonce, solnce« in prav tako pridevnik »sončni, solnčni«). V širše literarne kroge pa je »solnce« vpeljal Metelko, ki v svoji slovnici (1825) piše izključno »solnce« (str. 61, 182), ter Murko (leta 1833) s svojim temeljitim slovarjem, kojega slovensko-nemški del ima za glavno značnico baš »solnce, solnčen«, dočim postavlja v drugem delu obe obliki skupaj, a na prvo mesto »solnce«; vendar je še nad deset let prevladovalo »sonce«. »Novice« so previdno preizkušale položaj. V I. letniku (1843) skoraj prevladuje »solnce« (16, 52, 97 večkrat, 108); »sonce« pa n. pr. 17, 125, 145, menda zato, ker so to ponatisi starejših pesmi, med njimi Krsta pri Savici. Isto vidimo v poznejših letnikih »Novic«, samo da se nagibljeje bolj k »soncu«, dokler ni prišla splošna uvedba »solnca«, ki jo je izvršil Janežič. Dočim je Janežič leta 1850 v prvi izdaji svojega »Popolnega ročnega slovarja« postavil na prvo mesto še sonce (»sonce, solnce, sunce«), pozna štiri leta nato v svoji Slovenski slovnici (1854) le še solnce (str. 26: »Solnce je svetilo vsih nebeških tel našega osolnčja«), in tako vse nastopne izdaje te slovnice, tudi v Sketovi izdaji, nič drugače njena naslednica dr. Breznikova, ki še v najnovejši izdaji (IV., 1934) piše le solnce (str. 24; 63 »sijaj solnce...») in na str. 168 jezikovno razlaga soln-ce (kakor jaj-ce, sr-ce). — In učilo se je in pisalo »solnce«, do najnovejšega časa.

Tudi pravopisi so v besedni zaklad uvrščali le »solnce«. Levec je pri sestavi svojega pravopisa sicer nekaj ugibal o »soncu« (Lj. Zvon 1898, 281), a je ostal pri »solncu«, kar je celo utemeljil v Pravopisu str. 19, češ, »Zdaj ... po

Kopitarjevem in Metelkovem vplivu sploh pišemo solnce, kar bolje ugaja pravilom, po katerih se je razvil naš pravopis«. Tudi Breznik sam je v svoj prvi »Slovenski pravopis« (leta 1920) sprejel le udomačeno obliko »solnce«. Vse torej v znamenju »solнца« in prav nobenega razloga ne najdemo, zakaj so nekaj časa nato mirno ustaljenost v pisavi nekateri siloma začeli motiti z uvajanjem davno opuščene »sonca«; kaj hitro so se ga prijeli taki, ki hočejo biti moderni ali vsaj modernizirani. Celo Oton Župančič ga rabi v »Veroniki Deseniški« že na 1. strani (»niso to sama sonca«), on, ki je bil seveda ostal pri »solncu« v »Čaši pojnost« (»Kanglica«; v 1. izdaji 1899, takisto v 2. izdaji 1911), v »Čez plan« (1904, str. 34: »Zaljubilo se je solnce«), v »Samogovorih« (1908, »Solnce roža«) in »Mlada pota« (1920, str. 30). Cemu tako menjanje? Kaj je že rekel Prešeren o — kaši?... Prav tako je Breznik »solnce« svojega prvega pravopisa v novem pravopisu nadomestil s »soncem«, v slovnici je pustil »solnce«; dr. Glonarju pa očita S. B. v »Življenju in svetu« št. 15 (30. 11. 1935) na str. 250, da je kar v isti svoji knjigi (Slovar slov. jez.) nekaj časa pisal »solnce«, potem pa »sonce«.

Taka reformitis je opasna za trdno zdravje našega sicer tako krepkega jezika in nas pahne v nepotrebne, malenkostne in zato hitro strastne in trmaste boje, ko bi vendar morali pusliti na miru, kar je mirno, in vihteti uma svetle meče le za pomembne zadeve. Tako početje pa zlasti vznemirja šolski pouk; kako naj učitelj uči slovenščino, če si slovnica in pravopis istega pisatelja nasprotujeta? Povod za tako revolucionarstvo je dala usodna težnja prvobornih slovenistov, da porivajo književni jezik in knjižni izgovor v narečje (predvsem v lastno); iz te težnje je zrasla fatalna nova Slovenska čitanka za I. razred srednjih šol (1931), ki ima kar na 1. strani »sonce« in je v Župančičevi »Kanglici« tudi to besedo »popravila«, da se pač bere po narečju, kakor knjiga s posebnimi sestavki res uči, toda z uspehom (kakor mi je nekdo rekel), »da koune djak, tku brat' nã znaušič«.

Predvsem pa je pišoče in čitajoče občinstvo zbegano. Že več let, posebno izza novega pravopisa, zasledujem dnevnik in časopise glede solнца — sonca; ogromno število primerov mi kaže vedno hujšo zmedo: v isti številki, večkrat na isti strani ali celo v zaporednih vrstah najdeš zdaj eno, zdaj drugo obliko; najbolj drastično seveda v dnevnikih — le poskusite! Za navajanje zgledov tu ni prostora. Novi pravopis ni in ne more biti v vsem obvezen.

Cemu torej, jezikovni graditelji, sami razdirate celo to, kar ste sami gradili, in podirate, kar trdno stoji? Pišite »solnce«, kakor so pisali vaši očetje, kakor so vas naučili v šoli in kakor ste doslej pisali sami!¹

¹ Za »solnce« sta se odločno in stvarno zavzela prof. dr. Ant. Dolar in senator Ivan Hribar (»Jutro« z 20. 6. 1933 in 25. 6. 1933); za sonce dr. A. Debeljak (»Jutro« 23. 6. 1933). Prof. Koštičal daje v 2. izdaji »Brusa« prednost »soncu«. — V »Jutru«, 1. dec. 1936, čitamo na str. 2 »solnce«, na str. 8 »sonce«; slično v drugih listih.

Smučarji - planinci - lovci!

Vse potrebščine za:

*smučarstvo
zimsko alpinistiko
sankanje*

*drsanje
lahko atletiko
telovadbo itd.*

so Vam na razpolago v ogromni izbiri po zmernih cenah v
tvornici telovadnega orodja, športnih potrebščin in smučí

Nepremočljivi
čevlji

športne
trgovine

ALPINA
Ljubljana
Tyrševa c. 7

Telefon
štef. 52-92

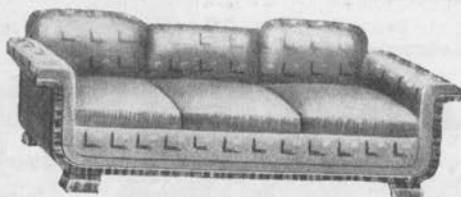

Najpopolnejši
nahrbtnik

Popravljamo zlomljene smučí! — Zahtevajte ponudbe!

**TAPETNIK IN
DEKORATER**

STROKOVNO
POLAGANJE
LINOLEJA

AVGUST KOBILKA LJUBLJANA
TYRŠEVA C. 36

GOSTILNÍČARJI
GOSPODINJE
KUCHARICE
NEVESTE

Oglejte si bogato zalogo dobre kuhinjske posode
in pribora za kuhinjo pa tudi jedilnega orodja
»*Ne rjavi*«

Franc Golob
Ljubljana, Wolfova ulica

Špeciálna zaloga kuhinjske posode in gospodinjskega pribora

Use tiskovine

Vam dobavlja lično in po zmernih cenah

Tiskarna Merkur d. d.

Ljubljana, Gregorčičeva ulica 23

LASTNA ZALOŽBA: Službeni list kraljevske banske uprave
Dravske banovine, Trgovski list, Zbirka zakonov in
uredb, Mala knjižnica i. t. d. — Zahtevajte seznam!

DEŽNIKI

Ustanovljeno leta 1839

NA MALO
NA VELIKO

L. MIKUŽ
Ljubljana, Mestni trg 15
Telefon 22-82

Za 12 dinarjev Vam nudi priročni žepni

zimsko-sportni koledar

v okusni in trpežni vezavi s svojo vsebino na 170 straneh:

Bogato ilustriran koledar 1937 / Pregled zimsko-sportnega delovanja 1936 / Ilustrirana smučka tehnika / Ilustrirana zimsko-alpinska tehnika / Pregled zimskih tur v Sloveniji / Oprema turista-smučarja / Obmejni turistični promet in vozne olajšave / Olimpijada / Nega smučk — maža Lovska tabela / Prva pomoč v nezgodah / Vozni red / Karto smučarskih potov, planinskih postojank in prometnih zvez v Sloveniji / Letošnji smučki program itd.

Smučarji-planinci, nabavite si edini slovenski sportni almanah!

**Naroča se proti prednakazilu Din 14, ali po povzetju v upravi
»ZIMSKO-SPORTNI KOLEDAR«, Ljubljana, Miklošičeva cesta 3**

Na željo Vam pošljemo položnico — Koledar je izšel v začetku novembra

Darila za vsako priliko, v najlepši izbiri
Baraga Ludv., Ljubljana-nebotičnik

„KRISTAL“ D. D.

Maribor, telefon 21-32
 Ljubljana, telefon 30-75

Ogledala, brušena stekla, marmornato steklo, okrasna stekla za kredence, auto-šipe in izložbena stekla. - Opremlja trgovske lokale, popravlja stara ogledala.

Karo

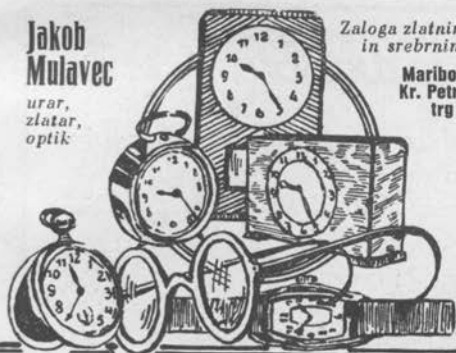

Nahrbtnike, kovčege, ročne torbice, aktovke, listnice, denarnice, gamaše itd. v veliki izbiri priporoča

IVAN KRAVOS, TRGOVEC
 MARIBOR, Aleksandrova cesta 13

Jakob Mulavec

urar,
 zlatar,
 optik

Zaloga zlatnine
 in srebrnine

Maribor,
 Kr. Petra
 trg 1

TURIST

KRUH

Glavna zaloga:

FEIERTAG, Betnavska 43
 Telefon 28-24

Podružnice:

NOVA VAS
 Glavni trg v
 trgov. Skaza
 in Ulica
 10. X. št. 5

Črni kruh iz rži je zelo tečen, ostane 8-10 dni v največji vročini popolnoma svež in zdrav.

Koča na Veliki Planini

1558 m

kurljivo skupno ležišče, nova zimska markacija od Gozda preko Male Planine na Veliko Planino. Kapelico bodo zgradili domačini na Veliki Planini. Turisti naj pošiljajo svoje darove po poštni položnici št. 11.279 na račun Poštne hranilnice.

Dom na Komni 1520 m

ustreza vsem zahtevam sodobnega planinskega doma. — V domu je centralna kurjava, tekoča voda in električna razsvetljava. — Smučarjem so na razpolago: 4 sobe z eno posteljo, 12 sob z dvema posteljama, 8 sob s štirimi posteljami, 2 moški in 1 ženska skupna spalnica.

Cene pensiona — prvovrstna oskrba trikrat dnevno:

za člane Din 57.— do 62.—, za nečlane Din 62.— do 67.—.

Pri sedemdnevem ali daljšem bivanju imajo tudi nečlani vse ugodnosti članov SPD. Člani imajo pri sedemdnevem bivanju še izreden popust.

Nosači pri hotelu Zlatorog. Za nošnjo do 15 kg Din 30.—, preko 15 kg Din 2.— za 1 kg. — Avtotaksiji avtopodjetja Ažman so na razpolago do Zlatoroga za ceno Din 45.— za tri osebe, za vsako nadaljnjo osebo Din 15.—.

Stalna smučarska šola.

Izdanja Osrednjega društva S. P. D.:

Album planinskih slik »Iz naših gora«, cena . . .	Din 40.—
Dr. H. Tuma: Terminologija Julijskih Alp, cena . . .	„ 15.—
Dr. B. Breclj: Prva pomoč v nezgodah, cena . . .	„ 12.—
M. M. Debeljakova: Plezalna tehnika, cena . . .	„ 15.—
M. Badjura: Sto izletov, cena za člane	„ 20.—

Zemljevidi:

Julijske Alpe, izdaja 1936, cena	„ 5.—
Kamniške in Savinjske planine, cena	„ 5.—
Karavanke, cena	„ 5.—
Škofjeloški okoliš, cena	„ 6.—
Zasavje, cena	„ 2.—

● Naročajte navedene publikacije in zemljevide v pisarni Slovenskega planinskega društva v Ljubljani, Aleksandrova 4/1

V zimskem času boste imeli
popoln užitek na planinah
in v dolinah samo, če boste
redno pili

»NAŠ ČAJ«

ki je sestavljena mešanica iz samih najboljših domačih
čajnih zelišč. — Najboljša naravna zeliščna krepilna in
poživljajoča hrana

V promet stavlja:

Kmetijska družba v Ljubljani

»NAŠ ČAJ« je za planince prav posebno priporočljiv, se
dobi v vseh boljših špecerijskih trgovinah

Žitnik Rudolf

splošno kleparstvo, specialna instalacija strelovodov
in »Conco« za Dravsko banovino

Ljubljana

Ambrožev trg 9

Slovenska zemlja v podobah

Album 150 fotografičnih posnetkov
Frana Krašovca na finem papirju
v velikosti 24×30 cm z uvodom in
tehničnimi podatki. Naroča se pri

DRUŽBI SV. MOHORJA V CELJU
oziroma v njeni knjigarni

V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA CESTA 19
Prospekti brezplačno!

Ljudska samopomoč

reg. pomožna blagajna

Maribor, Grajski trg 7

zavaruje vse zdrave osebe za po-
grebnino in doto

Ustanovljena leta 1927

Izplačala nad 20 milijonov dinarjev
na podporah

PODRAVSKA TISKARNA

D. Z. O. Z.

TISKOVINE VSEH VRST ZA TRGOVINO,
OBRT, INDUSTRIJO, ZDRAVNIKE, LEKAR-
NARJE, ŠOLE, DRUŠTVA, URADE I. T. D.

HITRA POSTREŽBA // OKUSNI
IZDELKI // NIZKE CENE //

MARIBOR

GREGORČIČEVA 6

TELEFON 20-38

SKI obleke „TRIGLAV“ Din 290—320
SKI obleke „SMUK“ Din 390—440
SKI hlače Din 110—130

TIVAR OBLEKE